

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรป่าไม้)

ปริญญา

การจัดการทรัพยากรป่าไม้

การจัดการป่าไม้

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองจังหวัดชัยนาท

People Participation in the Conservation of Khao Rao Thian Tong Community
Forest in Chai Nat Province

นามผู้วิจัย นายกิตติศักดิ์ แก้ววาริ

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์วุฒิพล หัวเมืองแก้ว, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์อภิชาติ ภัทรธรรม, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(รองศาสตราจารย์สันติ สุขสะอาด, วท.ค.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

สิงสีทธี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง
จังหวัดชัยนาท

People Participation in the Conservation of Khao Rao Thian Tong Community Forest
in Chai Nat Province

นายกิตติศักดิ์ แก้ววารี

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(การจัดการทรัพยากรป่าไม้)

พ.ศ. 2553

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กิตติศักดิ์ แก้ววารี 2553: การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรป่าไม้) สาขาการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ภาควิชาการจัดการป่าไม้
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์วุฒิพล หัวเมืองแก้ว, Ph.D.
110 หน้า

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ได้รับการจัดตั้งเป็นป่าชุมชน เมื่อปี พ.ศ.2542 มีพื้นที่ 993 ไร่ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเขาราวเทียนทองจำนวน 83 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติพื้นฐาน ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับตัวแปรอิสระแต่ละตัว ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติ t-test และ F-test

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท ได้แก่ สถานภาพทางสังคม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยหลัก ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ อายุ การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน และผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากป่าชุมชน

ลายมือชื่อนิติสด

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Kitttsak Kaewvaree 2010: People Participation in the Conservation of Khao Rao Thian Tong Community Forest in Chai Nat Province. Master of Science (Forest Resource Management), Major Field: Forest Resource Management, Department of Forest Management. Thesis Advisor: Associate Professor Wuthipol Hoamuangkaew, Ph.D. 110 pages.

Objectives of the study were to determine people participation level and factors affecting the participation in the conservation of Khao Rao Thian Tong Community Forest. The community forest was established in 1999, located at Ban Khao Rao Thian Tong in Chai Nat Province and covered with an area of 993 Rai. The data was collected by employing the designed questionnaires interviewed 83 respondents. The basic statistical analysis methods using for analyzing each independent variable were percentage, mean and standard deviation, while t-test and F-test were used for the hypothesis test.

Results of the study indicated that the people participation in the conservation of the community forest was at moderate level. Factors affecting people participation in the conservation of Khao Rao Thian Tong community forest were social status, comprehension and understanding about the conservation of community forest. The rest factors including gender, age, community forest conservation group membership being, receiving the information relating to the community forest conservation, attending the related training course about community forest conservation, and expected benefits to obtain didn't significantly affected people participation in the conservation of Khao Rao Thian Tong community forest.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. วุฒิพล หัวเมืองแก้ว ประธานกรรมการที่ปรึกษา และรองศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ ภัทรธรรม กรรมการร่วม ในการให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนให้ความห่วงใยและปรารถนาดีมาโดยตลอดในการตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ใหญ่สายชล พวงพิกุล นางสาวอุทิสานามวิจิตร และชาวบ้าน เขาราวเทียนทอง ที่ให้ความร่วมมืออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนพี่ น้องและเพื่อนๆ ที่เป็นกำลังใจ ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและเอื้ออาทรแก่ผู้วิจัยจนสามารถทำงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาต่อไป ส่วนขอบกพร่องผู้วิจัยขอรับผิดชอบและขออภัยไว้ ณ ที่นี้

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อเป็นเครื่องบูชาพระคุณ บิดา มารดา ได้แก่ นายมนตรี นางศิริวรรณ แก้ววาริ ตลอดจนครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

กิตติศักดิ์ แก้ววาริ

มีนาคม 2553

สารบัญ

หน้า

สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(2)
สารบัญภาพ	(4)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์	3
การตรวจเอกสาร	4
อุปกรณ์และวิธีการ	42
อุปกรณ์	42
วิธีการ	42
ผลและวิจารณ์	49
สรุปและข้อเสนอแนะ	83
สรุป	83
ข้อเสนอแนะ	85
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	86
ภาคผนวก	92
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	93
ภาคผนวก ข การทดสอบความเชื่อมั่น	105
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	110

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ข้อมูลทั่วไปของประชากรบ้านเขาราวเทียนทอง	53
2	ข้อมูลทางสังคมและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	59
3	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	62
4	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง	64
5	การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	68
6	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ	73
7	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ	74
8	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพทางสังคม	75
9	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีและไม่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน	76
10	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน	78
11	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน	79
12	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน	80

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่

หน้า

- 13   เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง
ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเกี่ยวกับการ
อนุรักษ์ป่าชุมชน

81

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	32
2	แผนที่เขตป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	41

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง
จังหวัดชัยนาท

People Participation in the Conservation of Khao Rao Thian Tong
Community Forest in Chai Nat Province

คำนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์และมีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมในทางตรงป่าไม้ให้อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ส่วนทางอ้อมป่าไม้ให้น้ำ อากาศ และสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อมนุษย์อย่างใดก็ดี สังคมของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงอารยธรรม ทำให้มีความต้องการอันหลากหลายเกิดขึ้น เป็นผลให้ความต้องการใช้ประโยชน์จากป่าไม้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการพัฒนาของท้องถิ่น การประกอบอาชีพ และการตั้งถิ่นฐาน จากสถิติเมื่อปี พ.ศ. 2504 พบว่า มีพื้นที่ป่าจำนวน 171,018,125.00 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 53.33 ของพื้นที่ทั้งหมด แต่เมื่อปี พ.ศ. 2549 พบว่ามีพื้นที่ป่าลดลงเหลือ 99,157,868.75 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 30.92 ของพื้นที่ทั้งหมด(กรมป่าไม้, 2553)ความสำคัญของการป่าไม้ชุมชนคือ การจัดการป่าไม้ที่สามารถตอบสนองความต้องการอันหลากหลายของมนุษย์ที่เกิดขึ้นเฉพาะจุดเฉพาะที่ การป่าไม้ชุมชนจึงเป็นการป่าไม้ที่มุ่งเน้นถึงกลุ่มผู้ได้รับประโยชน์จากป่าซึ่งมีการพัฒนาในระดับต่าง ๆ กัน การป่าไม้ชุมชนจึงเป็นการป่าไม้ที่เน้นพื้นที่ เน้นถึงท้องถิ่นโดยเฉพาะการเน้นถึงการมีส่วนร่วมของผู้ได้รับประโยชน์ในการป่าไม้ในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้นๆ เองอย่างเสมอภาค (โกมล, 2535)

การพัฒนาประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ประชาชาติและยกระดับ ฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนโดยขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่จำกัด ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์ลดลงและเสื่อมโทรมลง มีผลต่อความมั่นคงของชาติสร้างปัญหาความขัดแย้งในสังคมอันเกิดจากการแย่งใช้ประโยชน์ทรัพยากรและเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงติดตามมา เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไป การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นต้องเร่งฟื้นฟูพร้อมทั้งอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและป้องกันสภาวะสิ่งแวดล้อม ในชนบทและในเมือง ด้วยการสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมากขึ้น

ชุมชนบ้านเขาราวเทียนทอง เป็นชุมชนตัวอย่างอีกแห่งหนึ่งที่รวมพลังกัน ด้วยความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์ป่าเขาราวเทียนทอง ซึ่งมีเนื้อที่ 993 ไร่ เอาไว้ได้จนถึงปัจจุบัน และได้ประกาศเป็นป่าชุมชนเรียกว่า “ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง” ด้วยการร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชนที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาด้วยความสามัคคี สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมเพราะ ชุมชนมีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง มุ่งมั่นจริงใจในการทำงานด้วยความเสียสละ มีความสามารถเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ใช้หลักการปกครองแบบอยู่ร่วมกันอย่างเครือญาติและความสามัคคี ทำให้ป่าผืนนี้รอดจากเงื้อมมือของนายทุนและผู้มีอิทธิพล ที่จะเข้ามาบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกยูคาลิปตัสและสะเดา ซึ่งก็จะทำให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว ส่วนป่าที่เหลือก็กลายมาเป็นป่าเสื่อมโทรม เนื่องจากขาดการดูแลรักษา สถานการณ์ดังกล่าวจะทำให้เกิดความแห้งแล้ง การลดลงของแหล่งอาหารตามธรรมชาติ และขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคในชุมชน ซึ่งชุมชนบ้านเขาราวเทียนทอง สามารถรักษาป่าผืนนี้เอาไว้ได้ และความคิดไม่ได้หยุดเพียงแค่การอนุรักษ์เท่านั้น ชุมชนยังมีเป้าหมายที่จะพัฒนา ป่าเขาราวเทียนทอง ให้เป็นป่าชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) เพื่อสร้างรายได้เสริมให้เกิดขึ้นกับชุมชน ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากป่าไปพร้อมๆ กับการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปตามนโยบายป่าไม้ และแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน ที่ให้คนกับป่าสามารถอยู่ร่วมกันได้ คือป่าสามารถดำรงอยู่ คนก็สามารถอยู่ได้และให้ประชาชนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง และจากการที่ชุมชนบ้าน เขาราวเทียนทอง สามารถดูแลรักษาป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง เอาไว้ได้นั้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาคนในชุมชนบ้านเขาราวเทียนทอง ว่ามีปัจจัยทางสังคมด้านใดบ้างที่ทำให้พวกเขาเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนผืนนี้ และผู้วิจัยปรารถนาที่จะทราบถึงระดับของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในชุมชนว่ามีมากขนาดไหนถึงทำให้ป่าผืนนี้ยังดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน เพื่อจะเป็นประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นอื่นที่จะใช้เป็นแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หรือเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานภาครัฐเพื่อเป็นกรณีศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาประชากรที่อาศัยในหมู่บ้านเขาราวเทียนทอง หมู่ที่ 10 ตำบลเนินฆ้อ กิ่งอำเภอนีนาม จังหวัดชัยนาท

นิยามศัพท์

ป่าชุมชน หมายถึง ป่าธรรมชาติที่ประชาชนร่วมกันจัดตั้งขึ้นและดำเนินการทุกขั้นตอน โดยประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการวางแผน ปฏิบัติการ ตลอดจนกลไกในการบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม และการกระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรม

การอนุรักษ์ป่าชุมชน หมายถึง การป้องกัน ฟื้นฟู บำรุง ดูแล รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและพื้นที่ป่าชุมชน ให้ได้ประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืน

ประชาชน หมายถึง บุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือผู้แทนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ ตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่ให้ข้อมูลการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาทและตั้งถิ่นฐานในหมู่ที่ 10 ตำบลเนินฆ้อ กิ่งอำเภอนีนาม จังหวัดชัยนาท

สถานภาพทางสังคม หมายถึง การดำรงตำแหน่งต่างๆ ในชุมชนหรือในสังคม ได้แก่ ข้าราชการ กรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการป่าชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอาสาสมัครหมู่บ้าน ที่ปรึกษา คณะกรรมการหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลและประธานกลุ่มต่างๆ

การตรวจเอกสาร

การศึกษาวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา แนวความคิด ทฤษฎี เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. ป่าชุมชน
3. แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน มีคำในภาษาอังกฤษที่ใช้สื่อความหมายใกล้เคียงและทำนองเดียวกันหลายคำ ได้แก่ people's participation, citizen involvement, popular participation, grass-roots participation เป็นต้น แต่ไม่สามารถให้คำจำกัดความที่ตายตัวได้ต้องดูที่บริบท (context) ของแต่ละประเภท สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศนั้นๆ และมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

กรณีกา (2524) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือของประชาชน ไม่ว่าจะของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้ามาร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการโดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

ยูวัฒน์ (2526) ได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มในกิจกรรม การพิจารณาตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเองทำให้ประชาชนเข้า

มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนซึ่งการมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดทางยุทธศาสตร์หนึ่งของหลักการพัฒนาชุมชนที่จะนำประชาชนให้เกิดความศรัทธาในตัวเอง เชื่อมั่นในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาต่างๆ ในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถและประสิทธิภาพในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชน

ทวิทอง (2527) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า คือการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของคนในการจัดการ และควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและปัจจัยผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม

ดังนั้น การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือของประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มในกิจกรรม การพิจารณาตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ไพโรจน์ (2532) กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน เมื่อมองในแง่ของการบริหารงานพัฒนา พบว่า

1. จะช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
3. การดำเนินโครงการจะราบรื่นได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนามากขึ้น

Ramos and Fletcher (1982) กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ

1. เป็นเครื่องชี้ว่าการตัดสินใจของรัฐบาลมาจากความต้องการของประชาชน
2. เพิ่มความรับผิดชอบและเพิ่มความสามารถในการตรวจสอบได้ของรัฐที่มีต่อประชาชน
3. ช่วยในการสร้างแผนต่างๆ ที่ดีกว่าเดิม
4. เพิ่มความสำเร็จในการปฏิบัติงาน
5. สร้างการสนับสนุนให้แก่หน่วยวางแผน

รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในวรรณกรรมของนักวิชาการต่างๆ จะเห็นว่า มีทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกันดังต่อไปนี้

เจมส์ค็อก (2526) ได้แยกการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ทักษิณีย์ (2526) ได้แยกแยะรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้ คือ

1. ร่วมคิด: สภาพที่เป็นอยู่มีอะไรเดือดร้อน และสาเหตุเกิดจากอะไร
2. ร่วมวางแผน: วิเคราะห์สาเหตุ จัดลำดับความสำคัญของปัญหา พิจารณาทางเลือก
3. ร่วมดำเนินการ: ดำเนินงานตามโครงการ และแผนกำหนดโครงการและแผนงาน
4. ร่วมติดตามประเมินผล: ประเมินผลความสำเร็จหรือล้มเหลวเป็นระยะๆ และแก้ไข

ปกรณีย์ (2530) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา เป็นการที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขและร่วมมีผลประโยชน์ ซึ่งกระทำได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. เป็นผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในการกำหนดว่า อะไรคือความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชน

2. เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนองตอบต่อความจำเป็นพื้นฐาน
3. เป็นผู้มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ขึ้น
4. เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจ และเกิดแรงจูงใจในการที่จะสร้างกระบวนการในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สมศักดิ์ (2532) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ซึ่งจะต้องมีทุกขั้นตอนดังนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการลงมือทำเอง
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ซึ่งทุกขั้นตอนนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐจะให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ ส่วนขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. ประชุมวางแผนดำเนินการและตัดสินใจในโครงการ
2. ปฏิบัติตามแผนด้วยการลงมือกระทำ
3. แบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนา
4. ประเมินแผนงานที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

มีนักวิชาการที่ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายแนวคิดด้วยกัน ดังต่อไปนี้

นิรันดร์ (2527) กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมว่า

1. ความศรัทธาที่มีผลต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร

2. ความเกรงใจที่มีผลต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่มีส่วนร่วมด้วย ทั้งๆ ที่ยังไม่มีควมศรัทธา หรือ ความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อยก็ช่วยออกแรง

3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคล ที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำ ต่างๆ เช่น บิบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส ฯลฯ

วิรัช (2535) กล่าวว่า ประชาชนยากจนในชนบทอาจเข้ามาเกี่ยวข้องในการพัฒนาชนบทเล็กน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่

1. นโยบายหรือรูปแบบการพัฒนาของรัฐบาล กล่าวคือ การพัฒนาแบบเสรี (free development) และการพัฒนาแบบมีแผน (planned development) สนับสนุนประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมได้มากกว่าแบบบังคับ (forced development)

2. บทบาทของระบบราชการที่มีต่อการพัฒนาชนบทเมื่อใดก็ตามที่มีการรวมอำนาจในการพัฒนาไว้ที่ระบบราชการมาก ก็ย่อมทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนลดน้อยลง

3. โครงสร้างทางการเมืองและสังคม และสังคมชนบท โครงสร้างดังกล่าวนี้ มีส่วนสำคัญทำให้ประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารและการจัดการทรัพยากรมากน้อยต่างกัน เช่น โครงสร้างทางการเมืองในสังคมชนบทที่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าโครงสร้างที่ไม่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย หรือ โครงสร้างสังคมที่เป็นเจ้าขุนมูลนายหรือโครงสร้างที่สนับสนุนความเชื่อในเรื่องเวรเรื่องกรรมย่อมไม่เอื้ออำนวยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นต้น

ชูเกียรติ (2536) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม โดยแบ่งเป็น 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล
2. ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ
3. ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร

Cohen and Uphoff (1977) เสนอบริบทของการมีส่วนร่วมว่า ในการพิจารณาการมีส่วนร่วมจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อม ซึ่งมีความซับซ้อนอย่างมากด้วย ได้แก่

1. ปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพ
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ
3. ปัจจัยทางการเมือง
4. ปัจจัยทางสังคม
5. ปัจจัยทางวัฒนธรรม
6. ปัจจัยทางประวัติศาสตร์

นอกจากนี้ Cohen and Uphoff (1977) ยังได้เสนอเพิ่มเติมอีกว่า มีบุคคล 4 กลุ่มที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบท ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุ และเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
8. พื้นที่ดินถือครอง และสถานภาพการทำงาน

จากแนวความคิดที่เกี่ยวกับปัจจัยของการมีส่วนร่วมดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจะแบ่งปัจจัยในการทำวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพในครอบครัว และสถานภาพในสังคม
2. ปัจจัยด้านสังคมและการรับรู้ข่าวสาร ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรม และการได้รับข้อมูลข่าวสาร
3. ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจ
4. ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วม

เครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ เป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นถึง มาตรฐานระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามีลักษณะอย่างไร ซึ่งสามารถพิจารณาได้ ดังนี้

ประภาพร (2543) ได้เสนอมาตรฐานระดับการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. พิจารณาจากกลไกของการกระทำ ซึ่งแสดงออกโดยการร่วมกระทำที่บ่อยครั้ง และมีระยะเวลาของการกระทำที่ยาวนาน
2. พิจารณาจากคุณภาพของการเข้าร่วม โดยพิจารณาจากผลและผลกระทบของการกระทำ เช่น ความรับผิดชอบ การตัดสินใจ การเปิดกว้างยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของผู้อื่น

ประภาพร (2543) ได้เสนอเครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยได้กำหนดระดับความสำคัญของการมีส่วนร่วมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การของชุมชนไว้ดังนี้

1. มีความสนใจและเข้าร่วมประชุม ได้แก่ การให้ความสนใจ ติดตามข่าวสารต่างๆ ของส่วนรวม และการเข้าร่วมประชุมเสนอแนะต่าง ๆ ในที่ประชุมกิจกรรมของส่วนรวม
2. ให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือ เช่น การอุทิศเงิน เวลา ให้แก่ส่วนรวม
3. เข้าเป็นสมาชิกหรือกรรมการ ได้แก่ การอุทิศแรงงานในการทำ กิจกรรมของส่วนรวม โดยการสมัครเป็นสมาชิกหรือเป็นกรรมการชุมชน
4. เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ การยอมรับใช้ในการทำ กิจกรรมต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจสั่งการซึ่งสามารถดูได้จากลักษณะต่างๆ ที่แสดงออก ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ การบริจาคทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ การเสียสละเวลา แรงงาน การเป็นสมาชิกของคณะกรรมการ และเป็นผู้ดำเนินการในกิจกรรมนั้นโดยตรง

ป่าชุมชน

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่อำนวยการประโยชน์ต่อมนุษย์ในหลายๆ ด้านดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งหากขาดป่าไม้ไปมนุษย์คงไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสะดวก ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สามารถทดแทนและจัดการได้ด้วยวิธีที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ

เสมอและยั่งยืนตลอดไป (sustained yield) ได้ จากในอดีตจนถึงปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายลงอย่างมากมาย รัฐบาลพยายามที่จะแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้ ด้วยวิธีการต่างๆมากมายไม่ว่าจะเป็นการปราบปรามผู้บุกรุกตัดไม้ทำลายป่าและการปลูกป่าทดแทน การส่งเสริมและ สนับสนุนการปลูกไม้โตเร็ว เป็นต้น ตลอดจนถึงการใช้กฎหมายป่าไม้และการโยกย้ายประชาชนที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนออกมาจัดให้อยู่ในรูปหมู่บ้านป่าไม้ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งมากมายระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนที่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวน วิธีการต่างๆของรัฐไม่ค่อยบรรลุเป้าหมายที่วางไว้นัก ในช่วงหลังจึงเกิดแนวความคิดในการรักษาป่าไม้ให้คงอยู่โดยมุ่งเน้นไปที่ตัวมนุษย์หรือชุมชนเป็นสำคัญ แนวความคิดนี้ได้รับการพัฒนาและดำเนินการต่อเนื่องและติดต่อกันมาในรูปแบบต่างๆ กัน ตามสภาพทางนิเวศวิทยาของแต่ละชุมชน เศรษฐกิจสังคม และการเมืองของประเทศแนวความคิดในการรักษาป่าโดยให้ความสำคัญและประโยชน์ต่อชุมชนที่อยู่ใกล้ชิดป่า ซึ่งพึ่งพิงอาศัยป่าในการดำรงชีพ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาป่าที่อยู่ใกล้กับบริเวณหมู่บ้านของตน แนวความคิดดังกล่าวก่อให้เกิดรูปแบบการจัดการป่าในพื้นที่ขนาดเล็กที่เรียกว่า ป่าชุมชน

ความหมายของป่าชุมชน มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับป่าชุมชนไว้ดังนี้

อำนาจ (2531) ได้ให้ความหมายของป่าชุมชนไว้ว่า เป็นป่าที่ประชาชนได้ร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชนนั้น ซึ่งนับว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของวิถีการวนศาสตร์ชุมชน อันเป็นวิธีการใช้กิจกรรมทางป่าไม้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชนบทโดยพิจารณาความต้องการของราษฎรส่วนรวมเป็นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่าความหมายของป่าชุมชนได้ครอบคลุมปรัชญาของวนศาสตร์ชุมชนไว้ครบถ้วน คือ

1. ความต้องการพื้นฐานของราษฎรร่วมกัน (basic needs) จากการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ในด้านต่างๆ เช่น ใช้ไม้เพื่อเป็นเชื้อเพลิง ไม้ใช้ก่อสร้างที่อยู่อาศัย เป็นต้น
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน (people's participation) โดยเน้นให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทหลักในการพัฒนาป่าไม้ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของราษฎรในชุมชนเอง
3. ความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ (sense of belonging) อันเป็นผลที่เกิดจากที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเอง นอกจากนี้ ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากป่าชุมชนนั้น ก็จะตกเป็นของชุมชนเป็น

ของราษฎรที่ได้ร่วมกันสร้างป่าชุมชนนั้น ดังนั้น ความรัก การดูแลรักษา และเอาใจใส่ต่อป่าชุมชนนั้นก็จะติดตามมา เพราะประชาชนถือว่าเป็นของเขาเอง

โกมล (2533) ให้ความหมายของป่าชุมชน คือ รูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการพึงพิงป่าของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่า และให้ประชาชนผู้ที่ได้รับประโยชน์จากป่าดังกล่าวเป็น ผู้กำหนดแผนการ และควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อผลประโยชน์ต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอตามความต้องการของชุมชน ป่าชุมชนได้มีการดำเนินงานอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานานแล้ว ตามสภาพการพึงพิงป่าของประชาชน ที่มีต่อแหล่งป่าที่มีอยู่ใกล้เคียงหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งมีรูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่าแตกต่างกันออกไปตามสภาพภูมิประเทศ นิเวศวิทยา เศรษฐกิจและสังคม

สมศักดิ์ (2537) กล่าวว่าป่าชุมชน คือป่าที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน ประชาชนต้องเป็นผู้ตัดสินใจเองว่าต้องการอะไรจากป่าและต้องการเมื่อไร ป่าชุมชนเป็น ป่าที่ประชาชนเก็บหาผลผลิตโดยใช้วิธีการที่ไม่ทำลายป่า

สมศักดิ์ (2538) ได้ให้ความหมายของป่าชุมชนไว้ว่า ป่าชุมชน เป็นป่าที่ประชาชนได้รับมอบหมายให้ควบคุมจัดการและใช้ประโยชน์จากป่าและมุ่งให้ทุกคนใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเป็นธรรม

ดังนั้น ป่าชุมชนจึง หมายถึง ป่าธรรมชาติหรือป่าปลูกที่เกิดจากความต้องการ ความสนใจ และความพยายามของชุมชนที่มีความตระหนักในความสำคัญและคุณค่าของป่าว่ามีความสำคัญต่อชีวิตของคนในชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ ดำเนินการ การคุ้มครองและดูแล ตลอดจนกลไกในการจัดการบริหารป่าชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อและประเพณี โดยยืนอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและเป็นธรรมในการกระจายประโยชน์มีผู้นำ หรือผู้ประสานทำให้เกิดกระบวนการทำงานของชุมชนในรูปแบบองค์กรชุมชนหรือองค์กรชาวบ้านเพื่อรวมกลุ่มทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนเพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรชุมชนจัดการป่าชุมชน บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

แนวความคิดของการพัฒนาป่าชุมชน

โกมล (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การพัฒนาป่าชุมชนได้อยู่บนพื้นฐานของความคิด 4 ประการ คือ

1. แนวความคิดทางด้านนิเวศวิทยา ซึ่งยอมรับว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ (ecosystem) มีความสัมพันธ์กันระหว่างสิ่งมีชีวิต คือ คน ต้นไม้ สัตว์ป่า และสิ่งไม่มีชีวิตซึ่งประกอบเป็นระบบนิเวศอยู่ภายใต้การโยงใยของระบบเชื่อมโยงต่างๆ ที่สร้างสมดุลให้เกิดขึ้นในระบบนิเวศ จึงมุ่งถึงการที่จะทำให้มนุษย์สามารถอาศัยและพึ่งพิงระบบนิเวศโดยไม่มีการทำลาย

2. แนวความคิดของการพัฒนาชนบท ซึ่งมองเห็นว่ากิจกรรมทางด้านป่าไม้เป็นกิจกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนให้ชุมชนสามารถยืนอยู่ได้ เนื่องจากแหล่งป่าไม้เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ที่ชนบทได้อาศัยพึ่งพิงในลักษณะต่างๆ เช่น เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ไม้ใช้สอย เป็นศูนย์รวมจิตใจ อันเกิดมาจากความเชื่อและประเพณีที่สืบทอดกันมา ประชาชนผู้อาศัยอยู่ในชนบทได้มีการดำรงชีวิตและมี วิธีการรักษาแหล่งไม้ของประชาชนแตกต่างกันออกไป ตามประโยชน์ที่ได้รับจากป่า กิจกรรมของป่าไม้จึงเป็นกิจกรรมที่อำนวยผลต่อการดำรงชีพของประชาชนในชนบทสมควรที่จะถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ ในการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนชนบทอยู่รอดและพัฒนาตนเองได้

3. แนวความคิดของการกระจายอำนาจ ในการดูแลรักษาป่าไม้จากที่ดำเนินงานโดยหน่วยงานของรัฐให้เป็นการร่วมกันดูแลรักษา ป่าไม้โดยประชาชนเพื่อให้เกิดการร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่จำกัด ให้สามารถอำนวยผลประโยชน์ต่อชุมชนที่อยู่ใกล้พื้นที่ป่าไม้โดยตรงมากขึ้น และเน้นการกระจายงานให้หน่วยงานในภูมิภาค ให้สามารถที่จะให้บริการแก่ประชาชนได้ตรงกับความต้องการมากขึ้น

4. แนวความคิดทางด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรที่ออกเผยได้ สามารถที่จะได้รับการจัดการให้มีผลประโยชน์ที่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ และเนื่องจากป่าเป็นแหล่งของทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยผลต่อมนุษย์ในด้านต่างๆ เช่น ป่าใช้สอย แหล่งชับน้ำ การพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นศูนย์รักษาควบคุมดูแลธรรมชาติระหว่างสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตภายใต้การจัดการที่เหมาะสมป่าสามารถให้ประโยชน์หลายๆ อย่างในลักษณะอเนกประสงค์ต่อชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งป่าไม้

ฉลาดชาย (2536) กล่าวว่า ป่าชุมชนประกอบไปด้วย 5 แนวความคิดหลัก

1. แนวความคิดมิติทางด้านวัฒนธรรม มีลักษณะสำคัญ 6 ประการ

1.1 การมองความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ของชีวิตและธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม (holistic approach) โดยไม่จำกัดอยู่ที่ด้านใดด้านหนึ่ง เช่น การมองความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่า ในฐานะเป็นวิถีชีวิตในระบบนิเวศเดียวกันที่ไม่อาจแยกกันพิจารณาได้

1.2 การเน้นที่วิถีคิดหรือระบบความคิดมองแบบองค์รวม เช่น ความคิดที่ว่าคนกับป่าอยู่ด้วยกันได้ เป็นวิถีคิดและทางเลือกที่วางอยู่บนเงื่อนไขของการยังชีพและความสัมพันธ์กับธรรมชาติแบบยั่งยืน

1.3 การศึกษาจากมุมมองผู้ถูกศึกษา หมายถึงวิถีคิดหรือมุมมองของชาวบ้านซึ่งเป็นสิ่งที่มีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ผ่านการพิสูจน์ความจริงมาเป็นเวลานาน

1.4 การให้ความสำคัญกับเรื่องอุดมการณ์อำนาจ อันเป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นอุดมการณ์พื้นฐานของการบังคับใช้ระเบียบและกฎเกณฑ์ในการจัดการความสัมพันธ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับสิทธิและอำนาจของชุมชน

1.5 การมองในแง่ของการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ (ideological reproduction) หมายถึงการเปลี่ยนแปลง เช่น การใช้วิถีคิดว่าด้วยเขตอภัยทาน เป็นพลังในการต่อต้านการทำลายป่าในปัจจุบัน

1.6 การเห็นว่ามีคุณค่าศีลธรรม และสิทธิตามธรรมชาติ เช่น ความเป็นชุมชนในการรวมตัวกันเพื่อรักษาป่า และลักษณะทางชาติพันธุ์ เพื่อแสดงความเชื่อมั่นในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ในวัฒนธรรมของตนเอง

2. แนวความคิดระบบทรัพย์สินร่วมกันของชุมชน (communal property system) เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน ตั้งอยู่บนหลักการของสิทธิการใช้ทรัพยากรที่มีระบบการจัดการโดยกลุ่มผู้ใช้ ซึ่งจะกำหนดกฎเกณฑ์ว่าใครบ้างมีสิทธิใช้ ใครบ้างไม่มีสิทธิใช้ และควรใช้อย่างไร ระบบทรัพย์สินร่วมกันของชุมชนนี้มีชุมชนเป็นทั้งผู้ใช้และผู้จัดการ

3. แนวความคิดศักยภาพในการจัดการทรัพยากรของชุมชน หมายถึง ภูมิปัญญาที่แสดงให้เห็นถึงการใช้ระเบียบกฎเกณฑ์ การใช้และจัดการทรัพยากร โดยผ่านการจัดการองค์กรของชุมชน

ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพสภาพ สังคม ต่อสู้
แก้ปัญหาความขัดแย้ง เพื่อปกป้องทรัพยากรให้พ้นจากอำนาจภายนอกและการต่อรองกับรัฐ

4. แนวความคิดเครือข่ายและการจัดการทรัพยากรในกลุ่มน้ำ จะต้องอยู่ภายใต้บริบทของ
ระบบนิเวศหนึ่ง จึงจะสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ที่ต้องพึ่งพากันขององค์ประกอบต่างๆ ทั้ง
กายภาพและสังคม โดยทำการศึกษาในลักษณะเครือข่ายทั้งภายในและนอกระบบนิเวศ ในที่นี้
เครือข่าย หมายถึง รูปแบบของกฎเกณฑ์และการจัดที่เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยน การพึ่งพากันระหว่าง
ชุมชนภายในระบบนิเวศเดียวกัน

5. แนวความคิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง และระบบนิเวศในที่นี้
หมายถึงการปรับเปลี่ยนอำนาจในการจัดการทรัพยากร ซึ่งแนวความคิดนี้สามารถเชื่อมโยง
ความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ในท้องถิ่นกับการพัฒนาในระดับมห ภาคได้ การพัฒนาที่ผ่าน
มาก่อให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างส่วนต่างๆ ของระบบสังคมและระบบนิเวศ เช่น การที่รัฐเข้ามา
ผูกขาดการจัดการทรัพยากรโดยเฉพาะป่า มุ่งพัฒนาแต่รายได้ในภาคพานิชยกรรมและอุตสาหกรรม
โดยไม่คำนึงถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรในท้องถิ่น ชาวบ้านยากจนลง ส่วนหนึ่งเพราะขาด
อำนาจในการจัดการทรัพยากร ทำให้ไม่สามารถช่วยตนเองได้ในการยังชีพ ทิศทางการพัฒนาที่ไม่
สมดุลดังกล่าวมีส่วนช่วยให้สามารถเข้าใจปัญหาการจัดการทรัพยากรของชุมชน

เงื่อนไขการเกิดป่าชุมชน

เสนห์ และคณะ (2536) ได้กล่าวว่าชุมชนที่มีการอนุรักษ์ป่าในปัจจุบัน แม้จะมีความ
แตกต่างกันในหลายๆ ด้านทั้งขนาดของชุมชน วิธีการผลิต ลักษณะชาติพันธุ์สถานที่ตั้งชุมชน
ความเก่า-ใหม่ของชุมชน แต่ในความแตกต่างนี้ชุมชนที่อนุรักษ์ป่าจะมีลักษณะร่วมกันอยู่ 8
ประการ คือ

1. มีความเป็นชุมชนสูง ความเป็นชุมชนมิได้หมายความว่าเพียงแต่การตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย
ร่วมกันเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกของชุมชน เช่นความสัมพันธ์ทาง
เครือญาติที่แน่นแฟ้น หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านที่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งความเป็นชุมชน
สะท้อนออกมาในรูปของความเชื่อ อุดมการณ์ และพิธีกรรมที่ชุมชนยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน

2. มีทรัพยากร ดิน-น้ำ-ป่า ที่อยู่ในสภาพที่ใช้ได้หรือยังมีศักยภาพเพียงพอที่จะพลิกฟื้นให้คืนกลับสู่ความอุดมสมบูรณ์ได้อย่างยั่งยืน สามารถเอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตรของชุมชน ดังนั้น ป่าชุมชนย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้บนพื้นที่ที่ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงมากและไม่อยู่ในสภาพที่จะใช้ประโยชน์ในรูปแบบที่หลากหลายได้อีกต่อไป

3. การมีผลประโยชน์ ร่วมกัน การอนุรักษ์ป่าของชาวบ้านมีพื้นฐานเบื้องต้นมาจากการมีผลประโยชน์ร่วมกันในการใช้ทรัพยากรดิน -น้ำ-ป่า เพื่อการเกษตร และการใช้ผลผลิตจากป่าในชีวิตประจำวัน วัน เช่น เป็นแหล่งอาหาร ยารักษาโรค ไม้สำหรับก่อสร้างบ้านเรือน และเป็นเชื้อเพลิง ไม้สำหรับมุงหลังคา รวมทั้งการเก็บของป่าเพื่อขาย เป็นต้น การอนุรักษ์ป่าจึงเป็นการรักษาผลประโยชน์ร่วมของชุมชนเอาไว้นั่นเอง

4. มีจิตสำนึกในการรักษาป่า ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

4.1 เกิดจากประเพณี ความเชื่อ และการผลิตซ้ำของอุดมการณ์สืบทอดต่อกันมา ป่าชุมชนมิได้เป็นเพียงพื้นที่ที่มีต้นไม้ขึ้นเท่านั้น หากแต่คือวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน ป่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำมาหากินระบบครอบครัวเครือญาติ โครงสร้างอำนาจ กฎระเบียบ คุณภาพชีวิต อุดมการณ์ ระบบคุณค่าทางสังคม

4.2 เกิดจากความจำเป็นในการป้องกัน และรักษาคุณภาพของระบบนิเวศของชุมชน

4.3 เกิดจากการต่อต้านการรุกรานจากภายนอกหรือการเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรโดยคนภายนอก เช่น การให้สัมปทานทำไม้ โครงการต่างๆ ของรัฐ ธุรกิจเอกชน หรือการแย่งชิงทรัพยากรกับชุมชนใกล้เคียง

4.4 เกิดจากปัญหาภัยแล้ง

5. มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ชุมชนแทบทุกแห่งที่ ประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์ป่าล้วนแล้วแต่เป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เข้มแข็ง ทั้งผู้นำทางธรรมชาติและผู้นำที่เป็นทางการ สามารถควบคุมและรักษากฎระเบียบต่างๆ ของชุมชนได้ และทำงานบนพื้นฐานของการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนโดยส่วนรวมเป็นหลัก

6. มีการจัดตั้งองค์กรประชาชน ชุมชนที่สามารถอนุรักษ์ป่าไว้ได้ ล้วนแล้วแต่เป็นชุมชนที่มีองค์กรชาวบ้านในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของชาวบ้านหรือกลุ่มผู้ใช้และดูแลรักษาป่า เช่น กลุ่มเหมืองฝาย กลุ่มอนุรักษ์ป่า คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล เป็นต้น

7. มีจารีตของการจัดการทรัพยากรที่ถือว่าทรัพยากรเป็นสิทธิและทรัพย์สินร่วมของชุมชน

8. มีระบบการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม แบ่งออกเป็นประเด็นใหญ่ๆ ได้ 3 ประเด็น คือ หลักการจัดการ วิธีการจัดการ และรูปแบบการจัดการทรัพยากร

8.1 หลักการจัดการอยู่บนพื้นฐาน 4 ประการ คือ

8.1.1 การยอมรับในจารีตประเพณีและสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร

8.1.2 การคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก และความเป็นธรรมทางสังคม

8.1.3 ความยั่งยืนของระบบการผลิตและความสมดุลของระบบนิเวศ

8.1.4 การมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งหมดของชุมชน

8.2 วิธีการจัดการจำแนกได้ 3 ลักษณะคือ

8.2.1 มีการจำแนกประเภทของป่าออกเป็นประเภทต่างๆ เช่น ป่าอนุรักษ์ ป่าต้นน้ำ ป่าพิธีกรรม ป่าใช้สอย ฯลฯ และทำการกำหนดขอบเขตอย่างชัดเจน

8.2.2 มีการร่างกฎเกณฑ์และแนวทางการใช้ประโยชน์ให้สมาชิกชุมชนทราบ

8.2.3 มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างสมาชิกของชุมชนเป็นครั้งคราว เพื่อทบทวนกฎเกณฑ์และกติกาของชุมชนและมีการจัดตั้ง “องค์กร” ของชุมชนขึ้นเพื่อทำหน้าที่ดูแลตรวจตราและควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

8.3 รูปแบบการจัดการป่าชุมชน อาจมีรูปแบบที่แตกต่างหลากหลายไปตามเงื่อนไขทางกายภาพและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของแต่ละพื้นที่ โดยแบ่งรูปแบบการจัดการป่าชุมชนได้เป็น 3 ประเภท คือ

8.3.1 รูปแบบการจัดการตามจารีตประเพณี หมายถึง การนำเอาอุดมการณ์ความเชื่อ และวิถีคิดตามประเพณีมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดการทรัพยากร

8.3.2 รูปแบบการจัดการแบบประยุกต์ จะใช้ในบางพื้นที่ที่สิทธิชุมชนไม่ได้รับการยอมรับหรือถูกละเมิด เช่น มีความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากร มีการลักลอบตัดไม้ หรือป่าเริ่มเสื่อมสภาพ โดยอาจจะนำวิธีการจัดการอื่นๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกัน เช่น การจัดการตามประเพณี การจัดการเป็นทางการ หรือประยุกต์แนวความคิดใหม่ๆ จากคำแนะนำของพระสงฆ์องค์กรพัฒนาเอกชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

8.3.3 รูปแบบการจัดการที่เป็นขบวนการต่อรองทางการเมือง ในบริบทของการแย่งชิงทรัพยากร โดยเฉพาะระหว่างชุมชนกับรัฐและนายทุน บางครั้งรูปแบบการจัดการทรัพยากรถูกปรับเปลี่ยนให้กลายเป็นขบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิของชุมชน เช่น การต่อสู้กับสัมปทานป่าไม้ โดยมีการรวมกลุ่มในการจัดการทรัพยากรของชุมชนโดยชุมชนเอง เพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการเมือง

เมืองซึ่งลักษณะรวมทั้ง 8 ประการนี้ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่และความยั่งยืนของป่าชุมชน

รูปแบบของป่าชุมชน

อำนาจ (2531) ได้แบ่งรูปแบบของป่าชุมชนไว้ 3 แบบ คือ

1. ป่าชุมชนที่ปลูกขึ้น มีลักษณะเป็นการปลูกสร้างสวนป่า ที่มีการกำหนดพื้นที่ ชนิดไม้ ระยะปลูก รวมถึงอายุครบรอบตัดฟันที่จะนำไม้มาใช้ประโยชน์
2. ป่าชุมชนธรรมชาติ เป็นรูปแบบใหม่ของป่าชุมชนในประเทศไทย ซึ่งเกิดจากเสียงเรียกร้องของราษฎรที่อยู่ใกล้ป่า แสดงความรักหวงแหนพื้นที่ป่าไม้ในบริเวณใกล้เคียงหมู่บ้านเป็นสิ่งที่แสดงว่าประชาชนในท้องถิ่นนั้น เริ่มมีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของพื้นที่ป่าไม้นั้นรวมทั้งเริ่มรู้ถึงคุณค่าของป่าไม้มทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เกิดความคิดในการจัดตั้งเป็นป่าชุมชน โดยให้ราษฎรในท้องถิ่นบริหารจัดการป่าชุมชนธรรมชาตินั้นเอง
3. ป่าชุมชนที่สร้างขึ้นตามเงื่อนไขการจ่ายเงินงบประมาณพัฒนาชนบทของรัฐบาล โดยเฉพาะงบประมาณสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่รัฐบาลมอบให้ในรูปโครงการ กสข. เช่น ถนนคลองส่งน้ำ เขื่อนฝาย อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น อันเป็นความต้องการของประชาชนในชุมชนแต่เพื่อเป็นการรักษาสงครามหรือสิ่งก่อสร้างนั้น โดยใช้ป่าชุมชนเป็นเงื่อนไขในการบำรุงรักษาจะทำให้สิ่งก่อสร้างนั้นๆ มีอายุการใช้งานนาน และเกิดประโยชน์มากขึ้น เช่น ดินไม้ริมถนนจะช่วยรักษาสภาพถนนให้ความร่มเย็น กันฝุ่น กันเสียง ดินไม้ริมอ่างเก็บน้ำ จะช่วยป้องกันการพังทลายของดิน และยังสามารถเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

โกมล (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่าป่าชุมชนได้มีวิวัฒนาการมาจากสภาพชุมชน 3 ลักษณะ คือ ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เกษตรกรรม ชุมชนที่อยู่ใกล้เขตป่าไม้ และชุมชนที่อยู่ในเขตป่าไม้ โดยประชาชนได้ร่วมกันรักษาป่าไม้ไว้ เพื่อประโยชน์ของชุมชนภายใต้วัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน โดยแบ่งรูปแบบของป่าชุมชนออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือป่าชุมชนแบบดั้งเดิม กับ ป่าชุมชนที่พัฒนาขึ้นมาใหม่

1. ป่าชุมชนแบบดั้งเดิม ได้แก่ ป่าธรรมชาติที่ชุมชนรักษาไว้เพื่อประโยชน์ต่างๆ เช่น ประกอบพิธีกรรมตามประเพณี แหล่งชั่งน้ำ เขตอภัยทาน แหล่งอาหาร แหล่งพักผ่อนหย่อนใจและแหล่งไม้ใช้สอย เป็นต้น

2. ป่าชุมชนแบบพัฒนา เป็นป่าชุมชนที่สร้างขึ้นใหม่ เพื่อทดแทนการขาดแคลนแหล่งป่าไม้ หรือแหล่งป่าไม้เดิมที่มีอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม เช่น ป่าชุมชนเพื่อการใช้สอย ป่าโรงเรียน วัดป่า สวนป่า ป่าสาธารณะ เป็นต้น

ป่าชุมชนแบบอนุรักษ์ คือ ป่าชุมชนดั้งเดิมมักเป็นป่าธรรมชาติ ชุมชนมีการอนุรักษ์ปกป้องป่าเพื่อคงไว้ในการประกอบพิธีกรรมอันเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษโดยมากจะไม่มีใครนำไม้ไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวเว้นแต่การนำ ไปใช้ประโยชน์เพื่อการสาธารณะ เช่น ป่าดอนปู่ตา ป่าช้า ป่าที่เป็นแหล่งต้นน้ำ

ป่าชุมชนแบบพัฒนา คือ ป่าชุมชนเพื่อการใช้สอย เป็นป่าชุมชนที่มีการพัฒนาปลูกสร้างขึ้นมาใหม่เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยภายในชุมชน โดยการร่วมแรงร่วมใจปลูกเพื่อประโยชน์ในอนาคต ส่วนมากมักเป็นป่าที่อยู่ติดหมู่บ้านประชาชนเคยใช้ประโยชน์ เช่น การเก็บเห็ดการเก็บฟืน หรือการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ป่าสาธารณะของชุมชนในหมู่บ้าน ป่าชุมชนในโรงเรียน วัดป่า เป็นต้น

สิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากร

เสน่ห์ และคณะ (2536) ได้กล่าวถึง “สิทธิชุมชน” หมายถึง “สิทธิร่วม” เน้นทรัพย์สินของชุมชน สมาชิกของชุมชนซึ่งทำ หน้าที่ดูแลรักษาป่าเท่านั้นจึงจะมีสิทธิใช้และได้ประโยชน์จากป่า สิทธิชุมชนให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว แม้ว่าสมาชิกทุกคนมีสิทธิในทรัพยากรส่วนรวม แต่สิทธิการใช้ยังถูกกำหนดด้วยความยั่งยืนหรือความเป็นธรรมต่อระบบนิเวศ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญกำหนดให้สมาชิกใช้ประโยชน์จากป่าได้ แต่เฉพาะในอาณาบริเวณจำกัดและไม่เป็นอันตรายต่อความยั่งยืนของระบบนิเวศ เช่น ไม่ตัดไม้ในเขตป่าต้นน้ำ เป็นต้น

แนวความคิดการจัดการป่าชุมชน

แนวความคิดการจัดการป่าชุมชนนั้นมีพื้นฐานมาจากแนวความคิดการกระจายอำนาจออกจากศูนย์กลางของประเทศมาสู่องค์กรของประชาชนให้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชนของตนเอง โดยประชาชนในท้องถิ่นเป็นแกนนำในการจัดการ เพื่อประโยชน์ของประชาชนเองในส่วนของจัดการป่าชุมชนในเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศนั้น มีแนวคิด 2 แนวคิด คือ การอนุรักษ์ที่มาจากเบื้องบนกับเบื้องล่าง จากสองแนวคิดนี้ แนวคิดการอนุรักษ์ที่มาจากเบื้องล่างจะสามารถรักษาทรัพยากรให้คงอยู่ต่อไปได้ เนื่องจากการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิทักษ์รักษาและใช้ประโยชน์ เพราะแนวความคิดการอนุรักษ์จากเบื้องบนเป็นการมองประโยชน์ทางตรงที่มีเป้าหมายทางเศรษฐกิจเป็นหลัก (ปรีชา, 2534)

การจัดการป่าชุมชนเป็นการนำหลักความรู้ทางวิชาการป่าไม้และความรู้ด้านอื่นๆ เข้าไปดำเนินการป่าชุมชนเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างต่อเนื่อง มีหลักที่สำคัญ ได้แก่ การจัดการผลผลิตและการจัดการผลประโยชน์

1. การจัดการผลผลิตป่าชุมชน เป็นการจัดการเพื่อเพิ่มปรับปรุง รักษาผลผลิตป่าให้มีความยั่งยืนซึ่งมีหลายประการ แต่ที่สำคัญสามารถจำแนกได้ 4 ประการ คือ การเพาะชำกล้าไม้ การปลูกไม้ การบำรุงรักษา และการป้องกันรักษา (โกมล, 2535)

1.1 การเพาะชำกล้าไม้ การจัดเตรียมกล้าไม้ องค์กรประชาชนที่รับผิดชอบจำเป็นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับเทคนิควิธีการและขั้นตอนต่างๆ คือ การเลือกชนิดพันธุ์ไม้ให้เป็นที่ไปตามความต้องการของชุมชนและ เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น วิธีการทำแหล่งเพาะชำกล้าไม้ประจำหมู่บ้าน การจัดหาและเตรียมเมล็ดไม้ และการเพาะเมล็ด ฯลฯ

1.2 การปลูกป่าเป็นกิจกรรมที่ปลูกป่าขึ้นใหม่หมดในพื้นที่ว่างเปล่าหรือปลูกเสริมในป่าธรรมชาติ ประกอบด้วยหลายขั้นตอนตามหลักวิชาการป่าไม้ ได้แก่ การถางพื้นที่ การเก็บรวบรวมการปักหลักหมายระยะปลูก ขุดหลุม และการปลูก เป็นต้น

1.3 การบำรุงรักษาป่า การบำรุงรักษาป่าชุมชนที่สำคัญ เช่น การปลูกซ่อมต้นไม้ที่ตาย การกำจัดวัชพืช การป้องกันไฟป่า การป้องกันสัตว์เหยียบย่ำต้นไม้ การป้องกันโรคและแมลง การลิดกิ่ง และการตัดสาขายาระยะ เป็นต้น

1.4 การป้องกันรักษาป่า เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการในป่าชุมชนแบบอนุรักษ์โดยชุมชนรักษาป่าธรรมชาติให้คงสภาพกิจกรรมการรักษาป่า ได้แก่

1.4.1 กำหนดขอบเขตของป่าไม้ที่ทำการรักษา

1.4.2 ตรวจตราจัดเวรยามดูแลป่าอย่างสม่ำเสมอทั้งกลางวันและกลางคืนมิให้มีการลักลอบตัดไม้ บุกรุกพื้นที่เพื่อเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัว

1.4.3 ทำแนวกันไฟเพื่อป้องกันไฟป่าและดับไฟป่า

1.4.4 กำหนดมาตรการในการควบคุมดูแลรักษาป่า

2. การจัดการผลประโยชน์ป่าชุมชน คือ การจัดการแบ่งสรรปันส่วน การใช้ประโยชน์ของป่าชุมชนให้ตรงกับความต้องการที่หล กหลายของชุมชน โดยทั่วไปจะเป็นการใช้ประโยชน์ที่สนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต สามารถสรุปการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของประชาชนในท้องถิ่นได้ 2 รูปแบบ

2.1 การใช้ประโยชน์ของผลิตผลไม้และของป่า เช่น เป็นแหล่งเชื้อเพลิง แหล่งอาหาร แหล่งยาสมุนไพร แหล่งไม้ใช้สอย เป็นต้น

2.2 การใช้ประโยชน์ในทางบริการชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากป่า ได้แก่ เป็นแหล่งขั้บน้ำ แหล่งรักษาภาวะแวดล้อม แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ศึกษาพันธุ์ไม้ สถานที่ศึกษาความหลากหลายทางธรรมชาติ และสถานที่ท่องเที่ยว เป็นต้น

สมศักดิ์ (2538) กล่าวว่า การดำเนินการป่าชุมชนสามารถหยุดยั้งการทำลายป่าไม้ เพิ่มพื้นที่ป่า และสามารถจัดการป่าที่เหลืออยู่ให้มีประสิทธิภาพ สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน เพิ่มขีดความสามารถให้กับชุมชนให้รู้จักจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของตนเอง สร้างความรักความเห็นอกเห็นใจ กันในชุมชน เพราะฉะนั้นการจัดการป่าชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมไม่เพียงแต่ป้องกันรักษาป่า แต่เป็นการได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของชุมชนด้วย

ประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชน

ป่าชุมชนเป็นกิจกรรมป่าไม้ที่ถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาชนบทแนวทางใหม่ให้บรรลุผลมากขึ้น โดย สมศักดิ์ (2532) ได้กล่าวไว้ 2 ประการคือ

1. เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทให้ดีขึ้นในด้านต่างๆ คือ มีดินไม้และผลผลิตจากป่าเพื่อเสริมรายได้ อาหาร ยารักษาโรค เชื้อเพลิง ไม้ใช้สอยตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพเกษตร

2. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เหลืออยู่เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดี ประชาชนได้มีไม้หรือป่าไม้ใช้สอยเอง และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ที่ถูกต้องแก่ประชาชน (กรมป่าไม้, 2541) แบ่งการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนได้ 5 ประการ คือ

1. ประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์น้ำและดิน ความสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- 1.1 เป็นแหล่งกักเก็บน้ำจืดสำหรับการอุปโภคและบริโภค
- 1.2 เป็นแหล่งรักษาสภาพแวดล้อม ป้องกันดินพังทลายริมฝั่งคลอง
- 1.3 เป็นแหล่งพืชสมุนไพรสำหรับยารักษาโรค
- 1.4 เป็นแหล่งวัตถุดิบของการผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน

2. ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ

- 2.1 เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติสำหรับบริโภค
- 2.2 เป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของสัตว์ป่า แมลงต่างๆ และสัตว์น้ำ นานาชนิด
- 2.3 เป็นแหล่งรายได้เสริมของชาวบ้าน

3. ประโยชน์จากเนื้อไม้เป็นแหล่งเชื้อเพลิง ไม้ใช้สอย และเป็นแหล่งรายได้ของชุมชนเมื่อมีการตัดไม้จากการปลูก

4. ประโยชน์ที่ให้แก่งคมเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจเป็นแหล่งการศึกษาเรียนรู้และทำให้เกิดความรักและสามัคคีในชุมชน

5. ประโยชน์ในด้านความสุขของจิต

แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ความหมายของการอนุรักษ์

เกษม (2530) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม ปรับปรุง และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะได้เอื้ออำนวยให้คุณภาพสูงในการสนองความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดไป หรืออีกทางความหมายหนึ่งคือเป็นการใช้ตามความต้องการและประหยัดไว้เพื่อใช้ในอนาคต (using of immediate needs and saving for future use)

อำนาจ (2530) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การนำออกมาใช้ประโยชน์โดยรักษาไว้ให้คงสภาพเดิมมากที่สุด

อุทิศ (2536) กล่าวว่า การอนุรักษ์เป็นการจัดการเพื่อใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด เน้นที่การรักษาไว้ให้คนรุ่นหลังได้ดู หรือใช้ประโยชน์ด้วย ไม่มุ่งที่ประโยชน์สูงสุด การใช้ต้องมีการทำลาย ต้องกำหนดไม่ให้เกินกว่าจะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดการเปลี่ยนแปลงส่วน การใช้ที่ไม่ทำลายจะต้องไม่ก่อผลกระทบจนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ เปลี่ยนรูปหรือเสื่อมโทรมลง

นิวัติ (2539) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลานานมากที่สุด ทั้งนี้ต้องสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกัน

จากการพิจารณาคำจำกัดความของการอนุรักษ์ พอสรุปได้ว่า คือ ยุทธวิธีการใช้ทรัพยากรด้วยความฉลาด และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลชนให้มากที่สุด และพยายามที่จะใช้ทรัพยากรนั้นให้มีอายุยืนยาวที่สุด โดยให้มีการสูญเสียทรัพยากรน้อยที่สุด

แนวความคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

การที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดผลนั้น ต้องอาศัยแนวความคิดในการอนุรักษ์ ดังที่ นิวัติ (2539) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ยาวนานที่สุดและโดยทั่วถึงกัน ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงห้ามใช้หรือเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยๆ แต่ต้องนำมาใช้ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ

2. ทรัพยากรธรรมชาติจำแนกอย่างกว้างๆ ออกเป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นใหม่ได้ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ และสัตว์ป่า และทรัพยากรที่ไม่สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้ เช่น น้ำมันและแร่ต่างๆ เป็นต้น

3. ปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรดินที่ยังอุดมสมบูรณ์ให้คงคุณสมบัติที่ดีตลอดไป ในขณะที่เดียวกันจะเป็นผลดีต่อทรัพยากรอื่นๆ เช่น น้ำ ป่าไม้ และสัตว์ป่าด้วย

4. การอนุรักษ์หรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต้องคำนึงถึงทรัพยากรอย่างอื่นในเวลาเดียวกันด้วย ไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้นเพราะทรัพยากรทุกอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

5. ในการวางแผนการจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาดนั้นจะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรมหรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เพราะว่าวัฒนธรรมและสังคมของมนุษย์ได้พัฒนาตัวเองมาพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้นๆ กล่าวโดยทั่วๆ ไปว่า การอนุรักษ์เป็นทางแห่งการดำเนินชีวิต เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก

6. ไม่มีโครงการอนุรักษ์ที่จะประสบความสำเร็จได้ นอกเสียจากผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรนั้นๆ และใช้อย่างชาญฉลาด ให้เกิดผลดีในทุกๆ ด้านต่อสังคมมนุษย์ และควรใช้ทรัพยากรให้อำนวยประโยชน์หลายๆ ด้านในเวลาเดียวกันด้วย

7. อัตราการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน จะเป็นทีใดก็ตามยังไม่อยู่ในระดับที่จะพุงซึ่งฐานะความอยู่ดีกินดีโดยทั่วถึงได้ เนื่องจากการกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรยังเป็นไปไม่ทั่วถึง

8. การอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบท ความมั่งคั่งสมบูรณ์ของประเทศขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และขึ้นอยู่กับทรัพยากรซึ่งมนุษย์เป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่นๆ ของประเทศนั้นๆ

แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

วิธีอนุรักษ์ (method of conservation) มีอยู่หลายวิธี การจะเลือกปฏิบัติแบบใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับการพิจารณาว่าอย่างไรจะเหมาะสมและได้ประโยชน์มากกว่า หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญๆ มีดังนี้ (กรมป่าไม้, 2541)

1. การถนอม (preservation) เป็นเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อพยายามรักษาทั้งปริมาณและคุณภาพให้ยังคงอยู่ต่อไปนานเท่านาน โดยพยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. การบูรณะซ่อมแซม (improvement) เป็นการบูรณะซ่อมแซมทรัพยากรธรรมชาติที่ได้รับ ความเสียหายให้มีสภาพเหมือนเดิมหรือเทียบเท่าของเดิม เช่น บริเวณป่าไม้ที่ถูกทำลาย ผู้ที่เกี่ยวข้อง ก็จะต้องหากกล้าไม้ หรือเมล็ดหว่านลงไป เพื่อให้พื้นที่ป่าแห่งนั้นกลับคืนสู่สภาพเป็นป่าถาวรขึ้น ใหม่

3. การนำมาใช้ใหม่ (re-use) แทนที่จะเก็บไว้เฉยๆ ให้เสื่อมราคาหรือสูญสิ้นขึ้น เช่น นำ ถังน้ำมันไปทำความสะอาดและทำเป็นที่ใส่ขยะหรือทำถังปลูกต้นไม้ หรือนำเอาเศษสังกะสี กระป๋อง เพื่อนำเข้าเตาหลอมใหม่ ก็จะกลายเป็นโลหะที่จะแปรสภาพใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้

4. การใช้สิ่งทดแทน (substitution) ทรัพยากรธรรมชาติบางอย่างสามารถนำมาใช้ทดแทน กันได้ เช่น ใช้กระเบื้องมุงหลังคาแทนสังกะสี การใช้พลาสติกมาสร้างชิ้นส่วนรถยนต์ เช่นบังโคลน เป็นต้น

5. การคิดประดิษฐ์ของเทียมขึ้นมาใหม่ (artificial) เช่น การผลิตยางเทียม ไหมเทียม เป็นต้น ขึ้นมาใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่แท้จริงที่กำลังจะหมดไปหรือลด น้อยลง

6. การสำรวจค้นหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มเติม (exploration) เช่น การสำรวจค้นหา แหล่งน้ำมันในอ่าวไทย ทำให้ค้นพบก๊าซธรรมชาติเป็นจำนวนมาก พอที่จะลงทุนขุดมาใช้ได้

มานะ (2542) ได้ให้หลักการโดยทั่วไปในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แบ่งออกเป็น 2 วิธีการใหญ่ๆ คือ

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง ได้แก่

1.1 การประหยัด โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้สูญเปล่าน้อยที่สุดให้เป็นประโยชน์ แก่คนมากที่สุด

1.2 การถนอม โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาตินั้นอย่างรอบคอบ เพื่อที่จะได้มี ทรัพยากรธรรมชาติไว้นานๆ

1.3 การบูรณะฟื้นฟู เป็นการปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมคุณภาพแล้วให้มี คุณภาพเหมือนเดิม

1.4 การปรับปรุงให้มีสภาพดีกว่าธรรมชาติโดยการใช้เทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อเพิ่มคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้มีคุณภาพสูงขึ้น

1.5 การใช้สิ่งอื่นทดแทนโดยการจัดหาทรัพยากรที่มีราคาถูกและหาง่ายมาใช้ทดแทนทรัพยากรธรรมชาติที่มีราคาแพง หรือหายาก หรือการใช้วัสดุสังเคราะห์ แทนทรัพยากรธรรมชาติที่หมดสิ้นไป

2. การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้ความร่วมมือจากสังคม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติวิธีนี้เป็นการร่วมมือจากหลายๆ ฝ่ายในสังคมที่ได้ตระหนักถึงประโยชน์และความจำเป็นที่จะต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างกว้างขวางทั้งในปัจจุบันและอนาคตซึ่งพึงกระทำได้ดังต่อไปนี้

2.1 การให้การศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการปลูกฝังให้เห็นถึงความสำคัญ รัก และหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษานี้ควรให้การศึกษาอบรมตั้งแต่เด็กทั้งในระบบครอบครัวและโรงเรียน เพื่อให้เห็นถึงคุณค่าประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติที่หล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์

2.2 การให้ความร่วมมือต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยทุกคนร่วมมือกันไม่ตัดต้นไม้ ทำลายป่า การล่าสัตว์ การทำลายแหล่งน้ำ

2.3 การให้ความร่วมมือกันเพื่อเป็นกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีการตั้งเป็นชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ

2.4 การตราพระราชบัญญัติเพื่อการควบคุม ป้องกัน และการปราบปราม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้จะต้องมีการปรับปรุงประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น กรมป่าไม้ กรมประมง กรมพัฒนาที่ดิน ฯลฯ และหน่วยงานของเอกชน มูลนิธิ ชมรมต่างๆ เพื่อการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

เกษม และสามัคคี (2538) กล่าวว่าไว้ในแนวทางในการจัดการทรัพยากรป่าไม้เพื่อให้เกิดผลผลิตที่ยั่งยืน (sustained yield) โดยยึดหลักการและวิธีการอนุรักษ์ดังนี้

หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1. การใช้อย่างชาญฉลาด หมายถึง รู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดใช้ได้ยาวนานที่สุดและใช้อย่างประหยัดที่สุด โดยมีการสูญเสียน้อยที่สุด
2. การฟื้นฟูสิ่งที่เสื่อมโทรม หมายถึง การทำให้ทรัพยากรป่าไม้ที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้นหรืออยู่ในสภาพปกติสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
3. การสงวนของที่หายาก เป็นการเก็บรักษาของที่หายากไว้ไม่ให้ใครนำไปใช้ การเก็บไว้ตามระยะเวลาที่กำหนดโดยไม่ให้ใครแตะต้อง

วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

วิธีการอนุรักษ์มีหลายวิธี แต่การปฏิบัติจะต้องเลือกว่าแบบไหน เหมาะสมและได้รับประโยชน์มากกว่า

1. การใช้ หมายถึง การใช้ได้หลายรูปแบบ เช่น บริโภคโดยตรง การไถย่น การเห็น การได้ฟัง การได้สัมผัส การให้สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย รวมไปถึงพลังงานต้องเป็นเรื่องการใช้อย่างยั่งยืน
2. การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวมและเก็บกักทรัพยากรที่มี แนวโน้มที่จะขาดแคลนในบางเวลาหรือคาดว่าจะเกิดวิกฤตการณ์เกิดขึ้นบางครั้ง อาจเก็บกักเอาไว้เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในปริมาณที่สามารถควบคุมได้
3. การรักษา ซ่อมแซม หมายถึง เป็นการทำให้ทรัพยากรที่ขาดไปเป็นปัญหาหรือเสื่อมโทรมเป็นจุด พื้นที่เล็กๆ สามารถทำให้ฟื้นคืน สภาพเดิมได้ อาจใช้เทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นช่วยให้ดีเหมือนเดิมจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
4. การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการใดๆ ต่อทรัพยากรหรือสิ่งที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนเป็นปกติ สามารถเอื้อประโยชน์ในการนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป ซึ่งการฟื้นฟูต้องใช้เวลาและเทคโนโลยีเข้าช่วยด้วยเสมอ

5. การพัฒนา หมายถึง การทำสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น การที่ต้องพัฒนาเพราะต้องเร่งหรือเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดผลิตผลที่ดีขึ้น การพัฒนาที่ถูกต้องนั้น ต้องใช้ทั้งความรู้เทคโนโลยีและการวางแผน

6. การป้องกัน หมายถึง การป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นมิให้ลุกลามไปมากกว่านี้ รวมไปถึงการป้องกันสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นด้วย การป้องกันต้องใช้เทคโนโลยีและการวางแผน เช่นเดียวกับวิธีการอนุรักษ์อื่นๆ

7. การสงวน หมายถึง การเก็บไว้โดยไม่ให้แตะต้องหรือนำไปใช้ด้วยวิธีใดๆ ก็ตามการสงวนอาจกำหนดเวลาที่เก็บไว้โดยไม่ให้มีการแตะต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ก็ได้

8. การแบ่งเขต หมายถึง ทำการแบ่งเขตหรือแบ่งกลุ่มประเภทตามคุณสมบัติของทรัพยากร เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการนำวิธีการอนุรักษ์มาใช้

สรุปว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดและให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ตลอดจนมีการฟื้นฟูบำรุงรักษาบูรณะซ่อมแซมให้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปรกติสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป ทั้งนี้ต้องสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และการใช้ต้องไม่เกินขีดความสามารถอันจำกัดตลอดถึงต้องมีการกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้วิจัยได้นำผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

วัลลภ และคณะ (2534) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ ป่าห้วยทับเสลา-ห้วยคอกควาย อำเภอลานสกก จังหวัดอุทัยธานี พบว่า เพศ อายุ และตำแหน่งในสังคม เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฯ

พิสิษฐ์ (2528) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกรรมการสภาตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า การมีตำแหน่งอื่นๆ ในชุมชนและประสบการณ์ได้รับการอบรม มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้

สมใจ (2531) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสาร และความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ธวัช (2543) ศึกษาการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน:ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลคลองโคน อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่ม การได้รับข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ ความรู้ความเข้าใจและการคาดหวังประโยชน์ มีผลต่อการตัดสินใจทำให้เกิดความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน

เอกฉัตร (2543) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการใช้ประโยชน์ที่ดินของประชาชนบ้านจาน ตำบลห้วยทราย อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี พบว่า เพศและการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

สมบุญ (2542) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่า :กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาสามหลั่น จังหวัดสระบุรี พบว่า เพศ อายุ ตำแหน่งทางสังคมและการรับรู้ข่าวสาร ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟป่า ส่วนการเข้ารับการฝึกอบรมและความรู้เกี่ยวกับไฟป่า เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟป่า

นงเยาว์ (2537) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก จังหวัดนนทบุรี พบว่า อายุ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งน้ำ แต่ สถานภาพทางสังคม มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งน้ำ

นดา (2542) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านครัว กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนในชุมชนบ้านครัวมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ชุมชน โดยไม่ขึ้นอยู่กับอายุและสถานภาพทางสังคม แต่เพศและการเข้าอบรม มีผลต่อการพัฒนา
สิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านกริ้ว

สพสุข (2543) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษา: เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า เพศ สถานภาพทางสังคม และความรู้เกี่ยวกับการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประสพสุข (2531) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมใน การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน และ
ผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
ป่าไม้ แต่ การเข้าอบรมจากหน่วยงานต่างๆ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้

จำเนียร (2540) ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในการป้องกัน
และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่า การรับรู้ข่าวสารและความรู้
ความเข้าใจ เกี่ยวกับการป้องกันและรักษาธรรมชาติ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของ
ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ แต่ ความคาดหวังถึง
ประโยชน์ที่จะได้รับ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการ
ป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

ลดาวัลย์ (2536) ศึกษาการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราชพบว่า ความรู้เกี่ยวกับ
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน
ในเขตอำเภอพิบูล

สุดใจ (2543) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ
นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองขาม ตำบลป่าหวาย อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรีพบว่า เพศ อายุ และ
ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนที่ต่างกันจะมี
ความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สถาพร (2536) ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์ ทรัพยากร
ป่าชายเลน: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอท่าใหม่และกิ่งอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า การใช้

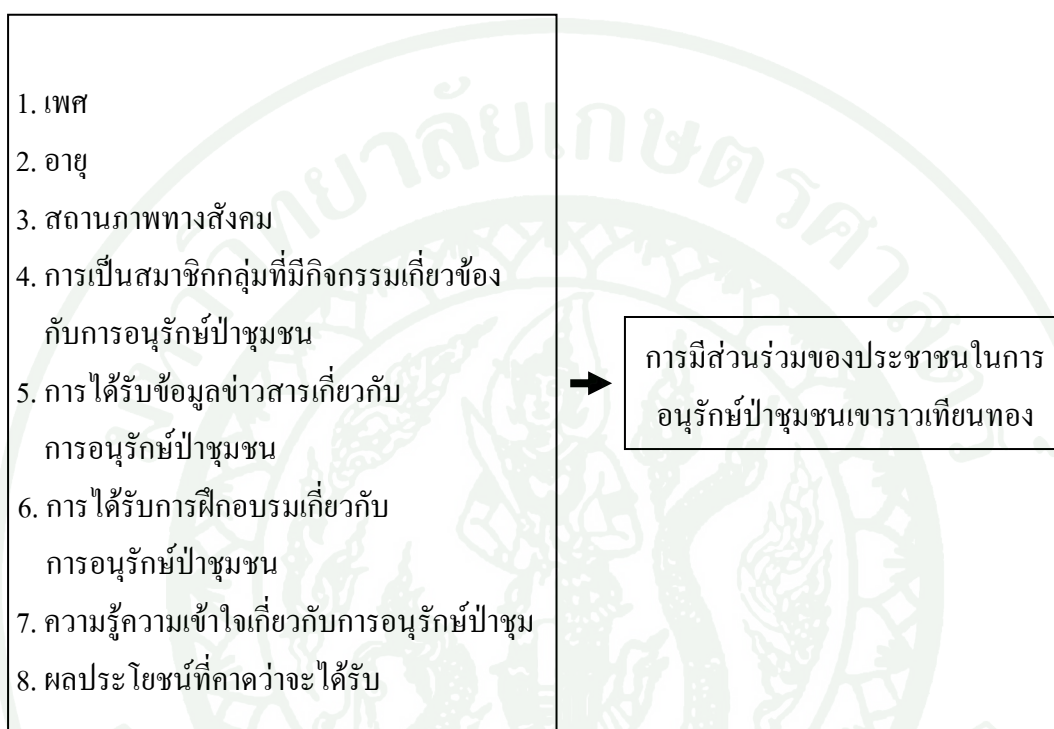
ประโยชน์จากป่าชายเลน ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์ป่าชายเลนและพบว่า อายุและการมีตำแหน่งในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์ป่าชายเลน

มงคล (2544) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การได้รับการฝึกอบรมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร และผลงานวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปรในการวิจัย สามารถนำมากำหนดสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดังนี้

1. ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง ที่มีเพศต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนแตกต่างกัน
2. ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง ที่มีอายุต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนแตกต่างกัน
3. ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง ที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนแตกต่างกัน
4. ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง ที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีและไม่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนแตกต่างกัน
5. ประชาชน บ้านเขาราวเทียนทอง ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ป่าชุมชนต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนแตกต่างกัน
6. ประชาชน บ้านเขาราวเทียนทอง ที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ป่าชุมชนต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนแตกต่างกัน
7. ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง ที่มีปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนแตกต่างกัน
8. ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง ที่คาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนแตกต่างกัน

พื้นที่ศึกษา

ข้อมูลทั่วไป มีดังนี้ (เครือข่ายป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง, 2552)

1.ที่ตั้ง อาณาเขต

พื้นที่ศึกษที่บ้านเขาราวเทียนทอง หมู่ที่ 10 ต.เนินขาม กิ่ง อ.เนินขาม จ.ชัยนาท ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมืองเป็นระยะทาง 60 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากอำเภอหันคาเป็นระยะทาง 18 กิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านหนองแก่นมะเกลือ ต. เนินขาม กิ่ง อ. เนินขาม จังหวัดชัยนาท

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านหนองมะนาวหมู่ที่ 15 และบ้านโป่งมั่งหมู่ที่ 12 ต.เนินขาม กิ่ง อ.เนินขาม จังหวัดชัยนาท

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านโป่งมั่ง ต.เนินขาม กิ่ง อ.เนินขาม จังหวัดชัยนาท

ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านพุ ต.สุขเดือนห้า กิ่ง อ.เนินขาม จังหวัดชัยนาท

2. ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

พื้นที่ของชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย มีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบสลับเนินเขา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 89 – 319 เมตร ในพื้นที่ราบทั้งหมดมีประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ ในส่วนนี้ประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์เป็นพื้นที่เกษตรกรรม อีก 10 เปอร์เซ็นต์เป็นพื้นที่หมู่บ้าน อีกประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์เป็นพื้นที่เนินเขาที่เป็นป่าเบญจพรรณที่มีไผ่รวกมาก ประกอบด้วยภูเขา 4 ลูก คือ เขาราวเทียนทองหรือเขาขาวตั้งอยู่ทางทิศเหนือซึ่งเป็นภูเขาที่ใหญ่ที่สุดและสูงที่สุด เขากระเจียว เขารวก และเขาเครือ ซึ่งสามลูกหลังมีขนาดเล็กอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือหมู่บ้าน ลักษณะดินจะเป็นดินร่วนปนทราย และดินร่วนปนเหนียวในบางบริเวณ สำหรับภูมิอากาศนั้นเป็นแบบมรสุมเขตร้อน มี 3 ฤดู

3. ประวัติชุมชน

ยุคเริ่มตั้งถิ่นฐาน ประมาณช่วงปี พ.ศ.2506 มีชาวบ้านประมาณ 10 ครอบครัวอพยพมาจากจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดชัยนาท จัดตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มบ้านกลุ่มละ 3-4 หลังคาเรือน ในขณะที่เข้ามาอยู่ใหม่นั้นพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์มากมีต้นไม้หนาแน่น สัตว์ป่าต่างๆ มากมาย ชาวบ้านเริ่มจับจองที่ดิน บุกเบิกที่ทำกินเพื่อทำการเกษตรทำนา ทำไร่ และมีการทำฟืนหลา เผาถ่านขาย และบริเวณที่ตั้งชุมชนมีภูเขาที่อยู่ใกล้หมู่บ้านที่ปกคลุมไปด้วยดอกกระเจียวสีขาวอมแดง จึงเรียกชื่อชุมชนว่า “บ้านเขากระเจียว” ในขณะนั้นชุมชนยังไม่มีสาธารณูปโภคใดๆ ทั้งวัด โรงเรียน ถนน การเดินทางใช้การเดินเท้าและเกวียนเป็นหลัก เวลาเจ็บป่วยจะใช้สมุนไพร มีหมอตำแยในการทำการคลอด

ยุคจัดตั้งหมู่บ้านทางการ ต่อมามีการขยายครอบครัวและมีราษฎรจากพื้นที่อื่นอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนเพิ่มมากขึ้น จึงเห็นสมควรจัดตั้งเป็นหมู่บ้านทางการจึงเสนอขอจัดตั้งเป็นหมู่บ้านในปี พ.ศ.2509 โดยมีผู้ใหญ่บ้านคนแรกชื่อ นายเปลื้อง ใจเย็น เนื่องจากภูเขาที่อยู่ใกล้บ้านมีดอกกระเจียวสีขาวอมแดงขึ้นมากทั่วทั้งลูก นอกจากนี้ยังมีภูเขาที่ติดต่อกันเป็นแนวยาวคล้ายกับราวเทียนที่ประดับประดาไปด้วยเทียน จึงเรียกชื่อหมู่บ้านใหม่เป็น “หมู่บ้านเขาราวเทียนทอง” หมู่ที่ 10 ตำบลเนินฆ้อ อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปลูกมันสำปะหลัง อ้อย ในปี พ.ศ.2512 ชาวบ้านได้ไปปรึกษาพระครูวิมล ไชยานุรักษ์ หรือ หลวงพ่อขุนในการจัดตั้งสำนักสงฆ์เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและได้จัดตั้งสำนักสงฆ์ขึ้นบริเวณเขาราวเทียนทอง ต่อมาในปี พ.ศ.2515 มีจำนวนชาวบ้านมากขึ้นสำนักสงฆ์อาจไม่เพียงพอ จึงพากันไปปรึกษาพระครูประดิษฐ์ ชัยกรณ์ หรือหลวงพ่อกุเพื่อประสานทางราชการขอจัดตั้งวัดอย่างเป็นทางการ พร้อมกับขอจัดตั้งโรงเรียนบ้านเขาราวเทียนทอง

ยุคขยายชุมชนเครือข่าย ในปี พ.ศ. 2526 มีประชากรเพิ่มมากขึ้นจึงแบ่งเขตการปกครองออกโดยแยกเป็นหมู่บ้านใหม่คือ หมู่ที่13 บ้านหนองแก่นมะเกลือ ในปี พ.ศ.2530 เริ่มได้รับสาธารณูปโภคไฟฟ้า ในปี พ.ศ.2532 แยกหมู่บ้านเป็นหมู่ที่ 15 บ้านหนองมะนาว และชาวบ้านร่วมกับคณะครูได้จัดทำประปาหมู่บ้านในปี 2533 ในปี พ.ศ.2538 ได้สร้างสถานีนอนามัยหมู่บ้าน ต่อมาในปี พ.ศ.2543 ได้แยกเป็นหมู่ที่ 18 บ้านโป่งกำแพงในปี 2543 และหมู่ที่ 19 บ้านลานคู่

4. เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณี

ลักษณะชุมชนเป็นชุมชนเครือข่ายที่เกิดการแยกออกของชุมชนเดี่ยวหรือชุมชนแม่คือ ชุมชนบ้านเขาราวเทียนทอง หมู่ที่ 10 และแยกออกเป็นชุมชนลูกหรือชุมชนเครือข่ายคือ บ้านหนองแก่นมะเกลือ หมู่ที่ 13 และบ้านโป่งกำแพงหมู่ที่ 18 รวม 225 หลังคาเรือน ประชากรทั้งหมด 787 คน นับถือศาสนาพุทธ ประชากรมีอาชีพทำไร่มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด ทำนา ทำสวน การเกษตรจะอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ชาวบ้านบางรายที่ไม่มีที่ทำกินจะรับจ้างภายในชุมชนและเก็บหาของป่าเพื่อขายเป็นรายได้เสริม มีบางส่วนที่ไปรับจ้างภายนอกชุมชนที่ตัวจังหวัดและกรุงเทพฯ ระบบการลงทุนเป็นแบบสินเชื่อกับนายทุนและจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ประมาณ 95 เปอร์เซ็นต์จะกู้เงินทุนมาลงทุน ลักษณะวัฒนธรรมประเพณีจะเป็นแบบภาคกลาง ประเพณีต่างๆ เช่น ทำบุญมหาสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น

5. พัฒนาการการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน

เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้บริเวณเทือกเขาที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์นั้นถูกทำลาย จากไฟป่า จากการบุกรุก ปี พ.ศ.2539 จึงมีกลุ่มคน กลุ่มหนึ่ง 3 คน ได้มองเห็นความสำคัญและความเสียหายของป่าไม้ที่จะส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน จึงรวมตัวกันในวงแคบๆ ในการจัดการป่า เช่น การดับไฟป่า ในปี พ.ศ.2541 ได้ไปปรึกษามูลนิธิบูรณะชนบทในการดำเนินงานจึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนจำนวน 27 คน และได้ดำเนินงานจัดการและจัดตั้งกลุ่มย่อย 9 กลุ่มใน 3 ชุมชนในการประสานงาน และเริ่มมีกิจกรรมในการจัดการป่าร่วมกันทั้ง 3 ชุมชนโดยใช้งบประมาณที่ระดมจากภายในชุมชน เช่น การทำแนวกันไฟในพื้นที่ป่า การดับไฟป่า การปลูกเสริมในพื้นที่ว่างและดูแลรักษากล้าไม้ที่ปลูกในวันพัฒนาประจำเดือนทุกๆ เดือน การตรวจตราพื้นที่ป่า การสร้างกฎระเบียบในการเก็บหาหน่อไม้โดยการจัดประชุมออกกฎระเบียบห้ามตัดไม้ และกำหนดช่วงหยุดการเก็บหาหน่อไม้ในช่วงเดือนกันยายนเพื่อให้มีลำสืบต่อพันธุ์ในปีถัดไป และในปี พ.ศ.2542 ได้รับรางวัลป่าพื้นบ้านอาหารชุมชนดีเด่น และชุมชนได้จัดทำโครงการเครือข่ายฟื้นฟูป่าชุมชนเขาราวเทียนทองเสนอกองทุนชุมชนและได้รับการสนับสนุนเมื่อปี พ.ศ.2543

6. เหตุการณ์สำคัญป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้คือบริเวณเขาราวเทียนทองซึ่งเป็นพื้นที่ป่าที่ใกล้กับชุมชน และเป็นแหล่งอาหาร แหล่งรายได้เสริมของชาวบ้านในการเก็บหาหน่อไม้ เห็ดโคน น้ำผึ้ง ยาสมุนไพรนั้นมีสภาพเสื่อมโทรม เนื่องจากปัญหาการบุกรุกพื้นที่ และการเกิดปัญหาไฟป่า รวมทั้งการเก็บหาของป่าที่ไม่ถูกวิธีและเกินกำลังผลิตของป่าจากคนภายนอก และบางส่วนของคนในชุมชน จากปัญหาดังกล่าวทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดลงอย่างมากระยะเวลาหนึ่งส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่อยู่รอบป่าโดยตรง โดยเฉพาะชาวบ้านที่ยากจนที่อาศัยป่าเป็นแหล่งอาหารและแหล่งรายได้เพื่อซื้อข้าวสารและของใช้จำเป็นนั้นมีความลำบากมากขึ้น จึงเกิดมีแนวความคิดที่จะฟื้นฟูและจัดการป่าเขาราวเทียนทองให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง รวมทั้งการสร้างข้อตกลงในการจัดการ ใช้ประโยชน์ที่ไม่ทำลายทรัพยากรป่าไม้ เพื่อเอื้อประโยชน์ทั้งทางตรง และทางอ้อมแก่ชุมชนตลอดไป จึงรวมตัวกันจัดการป่าเขาราวเทียนทองในรูปแบบของป่าชุมชน ซึ่งมีพื้นที่ดำเนินงานครอบคลุมพื้นที่ป่าที่จัดการร่วมกัน 4,000 ไร่ โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดการเพื่อ

- 1 สร้างความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกของคนในชุมชนและชุมชนเครือข่ายในการร่วมกันฟื้นฟู ดูแลทรัพยากรป่าไม้
- 2 ฟื้นฟู ดูแล ป้องกัน ทรัพยากรป่าไม้
- 3 เป็นแหล่งอาหาร และรายได้เสริมของชุมชน
- 4 เป็นแหล่งพันธุกรรมของพรรณพืช และที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า
- 5 เป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติของเด็ก เยาวชน ทั้งคนในชุมชนและนอกชุมชน
- 6 พัฒนาบุคลากรชุมชนและเครือข่ายให้มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ท้องถิ่น

7. เครือข่ายป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

เครือข่ายป่าชุมชนเขาราวเทียนทองนี้เกิดขึ้นโดยการริเริ่มของชาวบ้านเขาราวเทียนทอง หมู่ที่ 10 หมู่ 13 และ หมู่ 18 กิ่งอำเภอเนินขาม ซึ่งเห็นสภาพความเสื่อมโทรมจากการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างล้าสมัย รวมทั้งผลกระทบที่เกิดจากไฟป่า จึงได้เริ่มรวมตัวกันเพื่อจัดการป่าในปี พ.ศ. 2541 โดยเริ่มจากการทำแนวกันไฟ การดับไฟป่า และปลูกต้นไม้เสริมพื้นที่ป่า จนกระทั่งมีการสร้าง

กฎระเบียบและแผนการจัดการป่าร่วมกัน จากการดำเนินงานมาเป็นระยะเวลากว่า 6 ปี ป่ามีสภาพดีขึ้น และชาวบ้านหมู่ 10 หมู่ 13 และหมู่ 18 เห็นว่าการจะดูแลรักษาป่าให้ดีขึ้น คนที่อยู่รอบเขาราวเทียนทอง น่าจะเข้ามามีส่วนร่วมในดูแลรักษาป่า ดังนั้นจึงเริ่มขยายความคิดการดูแลรักษาป่าร่วมกันไปยังหมู่บ้านอื่นๆ อีก 11 หมู่บ้านที่อยู่รอบเขาในเขตการปกครอง 3 ตำบลคือ ตำบลกระบกเตี้ย กิ่งอำเภอเนินขาม ตำบลเด่นใหญ่และตำบลไพรนกยูง อำเภอหันคา เพื่อให้เกิดการจัดการป่าเขาราวเทียนทองทั้งเทือกซึ่งมีเนื้อที่ 22,969 ไร่ อย่างมีส่วนร่วม

การจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน

1. การใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่

ชุมชนเขาราวเทียนทองเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่พึ่งพิงป่ามาก จากการเกษตรที่ไม่เพียงพอ เนื่องจากอำเภอหันคาและกิ่งอำเภอเนินขามเป็นพื้นที่ขาดระบบชลประทานเลย มีความแห้งแล้ง ดังนั้นชาวบ้านที่ประกอบอาชีพการเกษตรก็มีรายได้น้อยมีข้าวไม่พอกิน และต้องอาศัยป่าในการดำรงชีพ เขาราวเทียนทองมีเนื้อที่ 22,969 ไร่ เป็นป่าเบญจพรรณที่มีไม้ขึ้นมาก ซึ่งชาวบ้านได้เก็บหาหน่อไม้ เห็ด น้ำผึ้ง ผักป่า เพื่อการบริโภคและเป็นรายได้เสริม โดยเฉพาะหน่อไม้และเห็ดโคนในฤดูกาลหนึ่งๆ มีปริมาณมาก ผลผลิตสดได้ขายในฤดูกาลแล้ว ชาวบ้านยังสามารถแปรรูปไว้กินได้ตลอดปีและยังขายผลผลิตที่แปรรูปเช่น หน่อไม้ดอง เห็ดโคนดอง ได้อีกด้วย

2. กิจกรรมในการจัดการป่า

ด้านการดูแลป้องกันป่า กิจกรรมที่ชุมชนได้ดำเนินการได้แก่การทำแนวกันไฟรอบพื้นที่ป่า 2 ช่วงคือ ในช่วงปลายเดือนธันวาคม และช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ในพื้นที่ภูเขาขนาดเล็กก็ทำแนวกันไฟกว้าง 8 เมตรล้อมรอบ สำหรับภูเขาที่มีขนาดใหญ่ จะนำแนวตามสันเขาแล้วทำแนวตัดเป็นแปลงๆลงไปยังดินเขา และหากเกิดไฟป่าขึ้นก็จะระดมคนและน้ำใน การดับไฟร่วมกัน ที่ผ่านมามีชุมชนได้ทำการดับไฟทุกครั้งที่เกิดไฟป่า นอกจากนี้ชุมชนยังมีการตรวจตราป่าเป็นประจำเพื่อป้องกันการลักลอบตัดไม้และการเผาป่า ห้ามนำรถบรรทุกสิบล้อเข้าไปในบริเวณป่าเพื่อป้องกันการชนไม้และการหาของป่าเกินกำลัง

ด้านการฟื้นฟูป่า ทำการปลูกเสริมป่าในบริเวณที่เป็นที่ว่าง บริเวณที่เคยถูกบุกรุก และบริเวณที่สภาพป่าเสื่อมโทรม ปลูกในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายนตามวันสำคัญและในวัน

พัฒนาประจำเดือนในวันที่มีฝนตก หรือพื้นที่ที่มีความชื้นที่จะปลูกได้ ถ้าไม้ต้นได้ทำการเพาะในพื้นที่เรือนเพาะชำทั้งพืชอาหาร มะขามเปรี้ยว แค ไข่น้ำ อาหารสัตว์ หว่า และไม้ก่อสร้างและไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้แดง มะค่าโมง มะค่าแต้ นอกจากปลูกบริเวณป่าชุมชนแล้วก็ยังร่วมกันปลูกไม้สองข้างทางของชุมชนซึ่งขอการสนับสนุนจากศูนย์เพาะชำกล้าไม้ กรมป่าไม้ ได้แก่ อินทนิล ตะแบก เสลา แคลฝรั่ง ทรงบาดาล หางนกยูง ไม้คูณ การดูแลหลังการปลูกจะร่วมกันทำในวันพัฒนาประจำเดือนของชุมชนในวันที่ชาวบ้านว่างที่สุดอย่างน้อยเดือนละครั้ง

ด้านการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนจะใช้เพื่อการยังชีพและการสร้างรายได้เสริมโดยมีการจัดทำข้อตกลง กฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความยุติธรรม กระจายผลประโยชน์ภายใต้กำลังผลิตของทรัพยากรที่มีอยู่ หรือการใช้ประโยชน์อย่างพอเหมาะไม่มากเกินไป ทรัพยากรที่ชุมชนใช้ประโยชน์ได้แก่ เห็ดโคนซึ่งมีทั้งหมดประมาณ 5 ชนิด การเก็บจะเก็บโดยไม่ทำลายรังปลวกที่ทำให้เกิดเห็ดโคน ไม่ขุดจนถึงรังปลวก หลังจากขุดหรือเก็บเห็ดแล้วจะปรับพื้นที่ไม่ให้มีหลุม มีบ่อเพื่อน้ำจะได้ไม่ขังและซึมลงไปรังปลวกไม่ทำให้รังปลวกเน่าและให้ผลผลิตเห็ดในปีต่อไป นอกจากนั้นยังมีการใช้ประโยชน์จากการเก็บหน่อไม้และไม้ไผ่โดยมีการกำหนดเวลาที่ห้ามเก็บหน่อไม้ ในช่วงปลายฤดูฝนประมาณเดือนกันยายนซึ่งเป็นช่วงที่เกิดหน่อไม้ชุดสุดท้ายเพื่อเก็บให้เป็นลำไผ่เลี้ยงกอและผลิตหน่อไม้ในปีถัดไป การเก็บลำจะเก็บไผ่อายุมากประมาณ 3 ปีขึ้นไปไม่ตัดลำอ่อน ของป่าอีกอย่างหนึ่งที่ชุมชนจัดการอย่างยั่งยืนได้แก่การเก็บหาน้ำผึ้งโดยไม่ทำลายตัวอ่อนและตัวแม่โดยการใช้กบมะพร้าวเผาเพื่อรมควันให้ผึ้งบินงแล้วเก็บเอาเฉพาะส่วนที่เป็นน้ำหวานไม่เก็บตัวอ่อน

ด้านพัฒนาบุคลากรและขยายความร่วมมือกับเครือข่ายและหน่วยงานราชการ กิจกรรมด้านนี้จะเน้นให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาบุคลากร ซึ่งชุมชนมีกิจกรรม ดังนี้

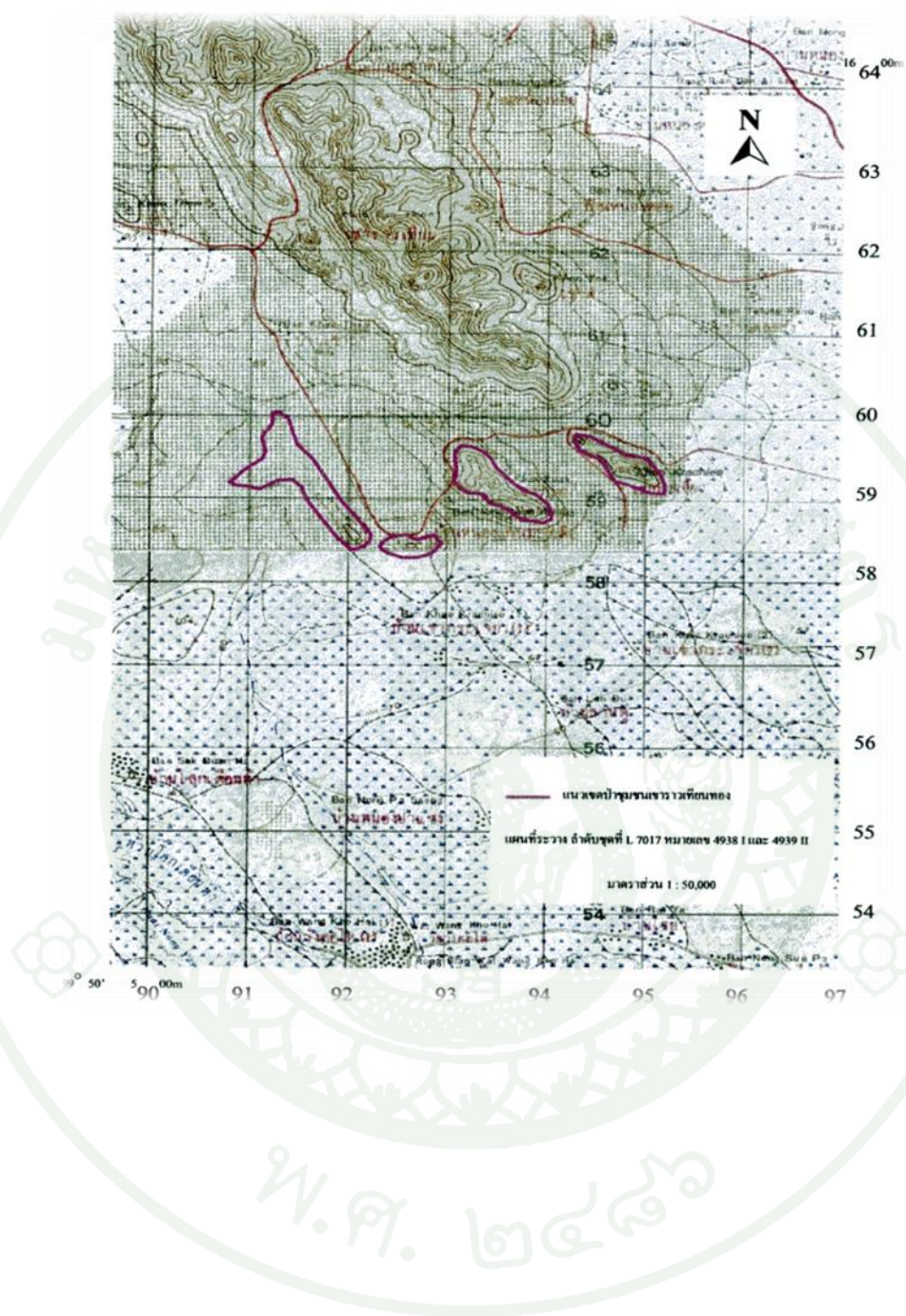
- 1) การประชุมประจำเดือนเพื่อวางแผนติดตามประเมินผลการทำงาน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ในการจัดการป่า การพัฒนาชุมชน
- 2) การศึกษาดูงาน ตัวแทนชุมชนได้ไปศึกษาดูงานการเพาะชำกล้าไม้ การเลี้ยงผึ้ง การเก็บหาของป่าอย่างยั่งยืน การทำการเกษตรยั่งยืน
- 3) การสัมมนาวิชาการ เช่น การเข้าร่วมสัมมนา การฟื้นฟูป่า เวทีเครือข่ายป่าชุมชนไพรสาณิ ฐรกิจชุมชน
- 4) การฝึกอบรม เช่น การฝึกอบรมการป้องกันไฟป่า การจัดการป่าชุมชน การทำแผนที่และการวางแผนการจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วม นอกจากนี้ตัวแทนชุมชนยังสามารถเป็นวิทยากรให้กับชุมชนที่อื่นๆ ในจังหวัดชัยนาท อุทัยธานี เข้าร่วมสัมมนาระดับชาติ เช่น การฟื้นฟูป่า การทำเกษตรผสมผสาน ฐรกิจชุมชน

3. ผลการดำเนินงานการจัดการทรัพยากรป่าไม้

การจัดการป่านั้นได้ทำมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 และมีการจัดการเป็นรูปธรรมมีคณะกรรมการเมื่อปี พ.ศ. 2541 การดำเนินงานมาเป็นระยะเวลา 6 ปี พบว่าทรัพยากรป่าไม้เพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น อาทิ เช่น จากการสร้างกฎเกณฑ์ดังกล่าวร่วมกันทำให้สภาพของไฟที่เสื่อมโทรม ขนาดกอและลำเล็กลงในช่วงก่อนที่จัดการป่าแบบป่าชุมชน แต่เมื่อมีการสร้าง กฎเกณฑ์ และระบบการจัดการพบว่าขนาดของลำไฟที่เป็นลำที่จะเลี้ยงกอและให้ผลิตหน่อในปีถัดไปมีความอุดมสมบูรณ์มีขนาดใหญ่ มีจำนวนเพียงพอในการเลี้ยงกอ หลังจากที่ชุมชนได้ร่วมกันฟื้นฟู ป้องกัน ไฟป่า ดับไฟป่าซึ่งสามารถลดการทำลายของไฟป่าได้อย่างเป็นที่น่าสนใจ ประกอบกับการเก็บเห็ด อย่างถูกวิธีทำให้ปริมาณเห็ดโคนในช่วงระยะ 2 ปีมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในปีที่ผ่านมา ผลผลิตเห็ด หน่อไม้ในป่ามีมาก สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่อยู่รอบป่า ซึ่งรายได้จากป่าที่สำคัญคือหน่อไม้รวกและเห็ดโคน (เครือข่ายป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง, 2552)

ภาพที่ 2 แผนที่เขตป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ที่มา : สำนักงานป่าไม้จังหวัดชัยนาท (2550)

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. แบบสอบถาม
2. เครื่องคอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป
3. อุปกรณ์เครื่องเขียน

วิธีการ

1. กำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ใน หมู่ที่ 10 ต.เนินขาม กิ่งอ.เนินขาม จ.ชัยนาท กลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน ครัวเรือนละ 1 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) จำนวนประชากร 103 ครัวเรือนซึ่งกำหนดขนาดของตัวอย่างใช้สูตรการกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม ของ Krejcie and Morgan (1970) ซึ่งได้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 81 ครัวเรือน ในการสำรวจครั้งนี้ใช้จำนวนตัวอย่าง 83 ครัวเรือน

$$n = \frac{\chi^2 N p(1 - p)}{e^2(N-1) + \chi^2 p(1 - p)}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้

χ^2 = ค่าไคสแควร์ที่ df เท่ากับ 1 และระดับความเชื่อมั่น 95% ($\chi^2=3.841$)

p = สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร (ถ้าไม่ทราบให้กำหนด p = 0.5)

ดังนั้น

$$\begin{aligned} n &= \frac{3.841 \times 103 \times 0.5 \times 0.5}{(0.05)^2 \times (103-1) + 3.841 \times 0.5 \times 0.5} \\ &= 81 \text{ ตัวอย่าง} \end{aligned}$$

2. การสร้างแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสำรวจภาคสนาม และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้เหมาะสมกับการวิจัย และวัตถุประสงค์ที่ทำการศึกษา ประกอบด้วยคำถาม 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชากรบ้านเขาราวเทียนทอง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทางด้านสังคมและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ส่วนที่ 4 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ส่วนที่ 5 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ส่วนที่ 6 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

3. การทดสอบแบบสอบถาม

การหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดสอบความเชื่อมั่น (pretest) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาลำสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ป่า ชุมชนเขาราวเทียนทองหมู่ที่ 3 ต.ไพรนกยูง อ.หันคา จ.ชัยนาทจำนวน 30 คน โดยสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป แล้วนำ ข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นด้วยกัน 2 ส่วน โดยใช้วิธีการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธี “Cronbach’s Alpha Coefficient”

$$\alpha = \left(\frac{K}{K-1} \right) \left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right)$$

เมื่อ α แทน ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

k แทน จำนวนข้อคำถาม

s_i^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

s_t^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

ได้ค่าความเชื่อมั่นแต่ละส่วนดังนี้

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีค่าอัลฟา เท่ากับ 0.7669

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีค่าอัลฟา เท่ากับ 0.9315

ในส่วน of ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีของของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder - Richardson Method) (Ebel and Frisbie, 1986) มีค่าอัลฟา เท่ากับ 0.6292

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน หรือสมาชิก ที่เป็นตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนๆ ละ 1 คน โดยใช้แบบสอบถามและหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลทั้ง 6 ส่วน แล้วรวบรวมแบบสอบถามได้ทั้งหมด 83 ชุดจากประชากรทั้งหมด 103 ครัวเรือน ใช้ข้อมูลนี้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บข้อมูล 5 วัน ในระหว่างวันที่ 1 - 5 พฤษภาคม 2552 โดยมีผู้ช่วยเก็บข้อมูลจำนวน 5 คน ก่อนการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ชี้แจงทำความเข้าใจรายละเอียดต่างๆ ในแบบสอบถามก่อนทำการเก็บข้อมูลจริงเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจำนวน 83 ชุด มาลงรหัสแต่ละชุด แล้วนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคำนวณค่าทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยให้คะแนนดังนี้

1. แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จำนวน 16 ข้อ แต่ละข้อมีตัวเลือกให้ตอบ ใช่และไม่ใช่ เกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 2 ระดับ

คำถาม

ตอบใช่	ได้คะแนนเท่ากับ	1
ตอบไม่ใช่	ได้คะแนนเท่ากับ	0

ในการประเมินระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม ใช้วิธีอิงเกณฑ์ในการคำนวณหาความกว้างของระดับชั้น โดยใช้ช่วงคะแนนในการคำนวณ

$$\begin{aligned} \text{สูตร} \quad \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนชั้น}} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ \text{แทนค่า} &= \frac{1 - 0}{2} \\ &= 0.50 \end{aligned}$$

จากเกณฑ์ดังกล่าว สามารถแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยได้ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 0.00 - 0.50 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 0.51 – 1.00 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก

2. แบบสอบถามเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จำนวน 13 ข้อ แต่ละข้อมีตัวเลือกให้ตอบ มาก ปานกลาง น้อย และไม่คาดหวัง เกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 4 ระดับ

คำถาม

ตอบมาก	ได้คะแนนเท่ากับ	3
ตอบปานกลาง	ได้คะแนนเท่ากับ	2
ตอบน้อย	ได้คะแนนเท่ากับ	1
ตอบไม่คาดหวัง	ได้คะแนนเท่ากับ	0

การประเมินตัวแปรผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ของกลุ่มตัวอย่างว่าอยู่ในระดับใด ใช้วิธีอิงเกณฑ์ในการคำนวณหาความกว้างของระดับชั้น โดยใช้ช่วงคะแนนในการคำนวณ และใช้ค่าเฉลี่ยในการพิจารณาให้เกณฑ์กำหนดคะแนนเฉลี่ยที่คำนวณได้ว่าอยู่ในระดับใด ทั้งรายข้อคำถามและภาพรวม ทำการคำนวณโดย

$$\frac{\text{สูตร}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{3 - 0}{3}$$

$$= 1$$

จากเกณฑ์ดังกล่าว สามารถแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยรายข้อและภาพรวมได้ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 0.00 – 1.00 หมายถึง ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.01 – 2.00 หมายถึง ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 2.01 – 3.00 หมายถึง ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

3. แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จำนวน 16 ข้อแต่ละข้อมีตัวเลือกให้ตอบ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุดและไม่เข้าร่วม เกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 6 ระดับ

คำถาม

ตอบมากที่สุด	ได้คะแนนเท่ากับ	5
ตอบมาก	ได้คะแนนเท่ากับ	4
ตอบปานกลาง	ได้คะแนนเท่ากับ	3
ตอบน้อย	ได้คะแนนเท่ากับ	2
ตอบน้อยที่สุด	ได้คะแนนเท่ากับ	1
ตอบไม่เข้าร่วม	ได้คะแนนเท่ากับ	0

การประเมินตัวแปรการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ของกลุ่มตัวอย่างว่าอยู่ในระดับใด ใช้วิธีอิงเกณฑ์ในการคำนวณหาความกว้างของระดับชั้น โดยใช้ช่วงคะแนนในการคำนวณ และใช้ค่าเฉลี่ยในการพิจารณาให้เกณฑ์กำหนดคะแนนเฉลี่ยที่คำนวณได้ว่าอยู่ในระดับใดทั้งรายข้อคำถามและภาพรวม ทำการคำนวณโดย

$$\text{สูตร} \quad \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} \quad = \frac{5 - 0}{5}$$

$$= 1$$

จากเกณฑ์ดังกล่าว สามารถแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยรายข้อและภาพรวมได้ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 0.00 – 1.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 1.01 – 2.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.01 – 3.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอยู่ในระดับปาน

กลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.01 – 4.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 4.01 – 5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม คือ t-test และ F-test แบบ One-way ANOVA

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive analysis) และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative method) โดยการนำข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม มารวบรวมแจกแจงในรูปค่าสถิติอย่างง่าย

2. การวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติของตัวแปรในการวิจัย ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้ t-test และ F-test แบบ One-way ANOVA ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ และโปรแกรมสำเร็จรูป

ผลและวิจารณ์

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการอนุรักษ์ ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่างๆ โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยเป็น 6 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของประชากรบ้านเขาราวเทียนทอง
2. ข้อมูลทางด้านสังคมและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง
3. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง
4. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง
5. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง
6. การทดสอบสมมติฐาน
7. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ข้อมูลทั่วไปของประชากรบ้านเขาราวเทียนทอง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 83 ครัวเรือน พบข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพทางสังคม สถานภาพในครัวเรือน สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ศาสนา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน การย้ายถิ่น อาชีพ รายได้ รายจ่าย หนี้สิน ค้างชำระ และการถือครองที่ดิน จากผลการวิจัย พบว่า

เพศ

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 57.8 และร้อยละ 42.2 ตามลำดับ

อายุ

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 40 – 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.6 รองลงมา มีอายุระหว่าง 20 – 39 ปี และ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 30.1 และ 18.1 ตามลำดับ และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 1.2 พบน้อยที่สุดจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

สถานภาพทางสังคม

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่ ไม่มีสถานภาพทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 81.9 และมีสถานภาพทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 18.1

สถานภาพในครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.6 และเป็นผู้แทนหัวหน้าครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 49.4

สถานภาพสมรส

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 59.0 รองลงมา คือ โสด และหม้าย คิดเป็นร้อยละ 26.5 และ 10.8 ตามลำดับ และหย่าร้างหรือแยกกันอยู่ คิดเป็นร้อยละ 3.6 ซึ่งพบน้อยที่สุด

ระดับการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 62.7 รองลงมา มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 10.8 และ 10.8 ตามลำดับ และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย /ปวช. และระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 6.0 มีการศึกษาระดับอนุปริญญา/ปวส. พบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.6

ศาสนา

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทุกคนนับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 100.0

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1–3 คน คิดเป็นร้อยละ 53.0 รองลงมา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4–6 คน คิดเป็นร้อยละ 44.6 และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 7 คนขึ้นไป พบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.4

ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนระหว่าง 40 – 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.0 รองลงมา มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนระหว่าง 20 – 39 ปี และน้อยกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.1 และ 13.3 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป พบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.4

การย้ายถิ่น

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้ย้ายมาจากถิ่นอื่น คิดเป็นร้อยละ 63.9 และย้ายมาจากถิ่นอื่น คิดเป็นร้อยละ 36.1 โดยมีสาเหตุการย้ายเนื่องจากย้ายตามครอบครัว ร้อยละ 36.1 ร้อยละ 22.9 รองลงมา ย้ายเพื่อหาพื้นที่ทำกินใหม่ และย้ายเนื่องจากหน้าที่การงาน ร้อยละ 10.8 และร้อยละ 2.4 ตามลำดับ

อาชีพ

1. อาชีพหลัก

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก คือ ทำไร่ไถนา และมันสำปะหลัง คิดเป็นร้อยละ 43.4 รองลงมา คือ รับจ้างทั่วไป ค้าขาย และพนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 27.7 10.8 และ 10.8 ตามลำดับ และการรับราชการหรือเป็นพนักงาน

รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 3.6 มีจำนวนเท่ากับผู้ประกอบการอาชีพอื่น ได้แก่ ผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ เนื่องจากเป็นผู้สูงอายุมีลูกหลานให้ความช่วยเหลือการเงิน นักเรียน-นักศึกษาซึ่งพบน้อยที่สุด

2. อาชีพครอง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพครอง คิดเป็นร้อยละ 48.2 รองลงมาเป็นการ ประกอบรับจ้างทั่วไป อาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 27.7 และ 20.5 ตามลำดับ และส่วนอาชีพ ค้าขายพบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.6

รายได้

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 5,000 – 10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 41.0 รองลงมา มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 5,000 บาท 10,001-15,000 บาท 20,001 – 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 26.5 20.5 และ 7.2 และ มีรายได้สูงกว่า 20,000 บาทต่อเดือนพบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.8

รายจ่าย

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท และ 5,000 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 43.4 เท่ากัน รองลงมา มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนในระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 6.0 และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในระหว่าง 15,001-20,000 บาท และสูงกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.6 เท่ากัน และค่าใช้จ่ายโดยทั่วไป ส่วนใหญ่จะหมดไปกับค่าอาหารในครัวเรือน รีด รองลงมาเป็นค่า พัฒนาธุรกิจ ค่า ค่าเรียน ค่า รักษาพยาบาล ค่าของใช้ต่างๆ ค่าใช้จ่ายอื่น เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ พบน้อยที่สุด

หนี้สินค้างชำระ

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่มีหนี้สินค้างชำระต่ำกว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 74.7 รองลงมาอยู่ในระหว่าง 50,000 – 100,000 บาท สูงกว่า 20,000 บาท อยู่ในระหว่าง 150,001-200,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.8 8.4 และ 4.8 ตามลำดับ พบว่ามีหนี้สินค้างชำระอยู่ในระหว่าง 100,001 – 150,000 บาท พบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.2

การถือครองที่ดิน

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่มี การถือครองที่ดิน ต่ำกว่า 10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 74.7 รองลงมาถือครองที่ดินอยู่ในระหว่าง 10 - 20 ไร่ และ 21 – 30 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 16.9 และ 3.6 ตามลำดับ และมีการถือครองที่ดินอยู่ในระหว่าง 21 – 40 ไร่ และสูงกว่า 40 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.4 เท่ากัน (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชากรบ้านเขาราวเทียนทอง

ข้อมูลทั่วไปของประชากร	จำนวน(คน)	ร้อยละ	หมายเหตุ	
เพศ				
ชาย	35	42.2		
หญิง	48	57.8		
อายุ				
น้อยกว่า 20 ปี	1	1.2	min.	18.00
20-39 ปี	25	30.1	max.	86.00
40-59 ปี	42	50.6	mean	46.40
60 ปีขึ้นไป	15	18.1	s.d.	14.96
สถานภาพทางสังคม				
ไม่มี	68	81.9		
มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	15	18.1		
ผู้ใหญ่บ้าน	1	1.2		
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	1	1.2		
กรรมการหมู่บ้าน	7	8.4		
กรรมการป่าชุมชน	5	6.0		
ประธานกลุ่มต่างๆ	3	3.6		
ที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้าน	1	1.2		
ครู	1	1.2		
สถานภาพในครัวเรือน				
หัวหน้าครัวเรือน	42	50.6		

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของประชากร	จำนวน(คน)	ร้อยละ	หมายเหตุ	
สถานภาพในครัวเรือน				
ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน	41	49.4		
สถานสมรส				
โสด	22	26.5		
สมรส	49	59.0		
หย่า/แยกกันอยู่	3	3.6		
หม้าย	9	10.8		
ระดับการศึกษา				
ไม่ได้เรียนหนังสือ	9	10.8		
ระดับการศึกษา				
ประถมศึกษา	52	62.7		
มัธยมตอนต้น	9	10.8		
มัธยมตอนปลาย/ปวช.	5	6.0		
อนุปริญญา/ปวส.	3	3.6		
ปริญญาตรี	5	6.0		
ศาสนา				
พุทธ	83	100.0		
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน				
1 – 3 คน	44	53.0		
4 – 6 คน	37	44.6		
7 คนขึ้นไป	2	2.4		
ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน				
น้อยกว่า 20 ปี	11	13.3	min.	3.00
20-39 ปี	26	31.1	max.	86.00
40-59 ปี	44	53.0	mean	37.22
60 ปีขึ้นไป	2	2.4	s.d.	14.55

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของประชากร	จำนวน(คน)	ร้อยละ	หมายเหตุ	
การย้ายถิ่น				
ไม่ได้ย้ายมาจากที่อื่น	53	63.9		
ย้ายมาจากที่อื่น	30	36.1		
ย้ายตามครอบครัว/แต่งงาน	19	22.9		
ย้ายเนื่องจากหน้าที่การงาน	2	2.4		
ย้ายเพื่อหาที่ทำกินใหม่	9	10.8		
อาชีพหลัก				
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	3	3.6		
พนักงานบริษัทเอกชน	9	10.8		
ค้าขาย	9	10.8		
รับจ้างทั่วไป	23	27.7		
เกษตรกรกรรม	36	43.4		
อื่นๆ ระบุ(ชราภาพ,นักศึกษา)	3	3.6		
อาชีพรอง				
ค้าขาย	3	3.6		
รับจ้างทั่วไป	23	27.7		
เกษตรกรกรรม	17	20.5		
อื่นๆ ระบุ (ไม่ได้ทำ)	40	48.2		
รายได้เฉลี่ย(บาท/เดือน)				
ต่ำกว่า 5,000 บาท	22	26.5	min.	1,500.00
5,000-10,000 บาท	34	41.0	max.	30,000.00
10,001-15,000 บาท	17	20.5	mean	8,620.48
15,001-20,000 บาท	6	7.2	s.d.	4,845.51
สูงกว่า 20,000	4	4.8		
รายจ่ายเฉลี่ย(บาท/เดือน)				
ต่ำกว่า 5,000 บาท	36	43.4	min.	1,000.00
5,000-10,000 บาท	36	43.4	max.	75,000.00

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของประชากร	จำนวน(คน)	ร้อยละ		หมายเหตุ
<u>รายจ่ายเฉลี่ย(บาท/เดือน)</u>				
10,001-15,000 บาท	5	6.0	mean	8,410.84
15,001-20,000 บาท	3	3.6	s.d.	10,690.89
สูงกว่า 20,000	3	3.6		
<u>ค่าใช้จ่าย (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)</u>				
ค่าอาหาร	69	83.1		
ค่าเล่าเรียน	4	4.8		
ค่ารักษาพยาบาล	2	2.4		
พัฒนาธุรกิจ	6	7.2		
ค่าของใช้ต่างๆ	1	1.2		
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ(ค่าน้ำ ค่าไฟ)	1	1.2		
<u>หนี้สินค้างชำระ</u>				
ต่ำกว่า 50,000 บาท	62	74.7	min.	0.00
50,000-100,000 บาท	9	10.8	max.	1,000,000.00
100,001-150,000 บาท	1	1.2	mean	71,867.47
150,001-200,000 บาท	4	4.8	s.d.	139,341.11
สูงกว่า 200,000 บาท	7	8.4		
<u>การถือครองที่ดิน</u>				
ต่ำกว่า 10 ไร่	62	74.7	min.	0
10-20 ไร่	14	16.9	max.	70.00
21-30 ไร่	3	3.6	mean	8.51
31-40 ไร่	2	2.4	s.d.	12.11
สูงกว่า 40 ไร่	2	2.4		

ข้อมูลทางสังคมและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านสังคมและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับ การอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ประกอบด้วย การวิเคราะห์ การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน และการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ผลการวิจัย พบว่า

การเป็นสมาชิกกลุ่ม

จากผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม/เกี่ยวข้องกับกลุ่มการอนุรักษ์ คิดเป็นร้อยละ 50.6 และไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม/เกี่ยวข้องกับกลุ่มการอนุรักษ์ คิดเป็นร้อยละ 49.4 ซึ่งพบว่าเป็นสมาชิก กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง มากที่สุด รองลงมา กลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน และ กลุ่มเยาวชนต้นตอ

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่ ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ โดยเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจคิดเป็นร้อยละ 81.9 รองลงมาเป็นผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย คิดเป็นร้อยละ 15.7 และพบว่ามีได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มโดยถูกขอร้อง และโดยตำแหน่งหน้าที่ พบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.2

ความรู้สึจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่ มีความรู้สึกว่าการที่ ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ทำให้ได้รับประโยชน์ คิดเป็นร้อยละ 83.1 รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างไม่แสดงความคิดเห็น หรือไม่ได้เป็นสมาชิก คิดเป็นร้อยละ 15.7 และกลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ทำให้เสียเวลาพบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.2

แหล่งการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่ได้ รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนจากผู้ใหญ่บ้านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.0 รองลงมาคือ เสียงตามสายประจำหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 47.0 และเพื่อนบ้าน คิดเป็นร้อยละ 24.1 ส่วนแหล่งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่พบน้อยที่สุดคือนิตยสาร คิดเป็นร้อยละ 1.2

ความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่ได้ รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเดือนละ 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 34.9 รองลงมาคือได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากกว่า 3 ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 24.1 และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเลย พบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.8

การเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่เคยเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนคิดเป็นร้อยละ 81.9 และไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน คิดเป็นร้อยละ 18.1

การใช้ประโยชน์จากป่าก่อนการจัดตั้งป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง (ก่อนปี พ.ศ. 2542)

จากผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์จากป่าก่อนที่จะจัดตั้งเป็น ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ในเรื่อง การเก็บของป่าขาย มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.1 รองลงมาใช้ประโยชน์เพื่อเป็นที่หาอาหาร คิดเป็นร้อยละ 18.1 และการใช้ประโยชน์โดยนำ ไม้มาสร้างบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 4.8 ส่วนการใช้ประโยชน์จากป่าในเรื่อง การค้าขายไม้ พบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.2

การใช้ประโยชน์จากป่าหลังจากจัดตั้งเป็นป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542)

จากผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่มีการใช้ ประโยชน์จากป่าหลังมีการจัดตั้งป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ในเรื่องการเก็บของป่า มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.4 รองลงมาใช้ประโยชน์เพื่อเป็นแหล่งหาอาหาร คิดเป็นร้อยละ 20.5 ส่วนการใช้ประโยชน์จากป่าในเรื่องการนำไม้มาสร้างบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ พบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.4 ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยลงด้วยเหตุผลที่ว่าหลังจากมีการจัดตั้งป่าชุมชนเขาราวเทียนทองแล้ว ได้มีกฎระเบียบการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนออกมาเพื่อให้ชาวบ้านถือปฏิบัติ ประกอบกับชาวบ้านมีความเข้าใจถึงประโยชน์ของป่าไม้ จึงช่วยกันดูแลรักษาและไม่ทำลาย ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลทางสังคมและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ลักษณะทางสังคมและการรับรู้ข่าวสาร	จำนวน(คน)	ร้อยละ
<u>การเป็นสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์</u>		
ไม่ได้เป็นสมาชิก/ไม่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์	41	49.4
เป็นสมาชิก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	42	50.6
กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	34	41.0
กลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน	8	9.6
กลุ่มเยาวชนต้นตอ	4	4.8
<u>สาเหตุการเข้าร่วมเป็นสมาชิก</u>		
สมัครใจ	68	81.9
ถูกร้องขอ	1	1.2
โดยตำแหน่งหน้าที่	1	1.2
อื่นๆ (ไม่ได้เป็นสมาชิก)	13	15.7
<u>ประโยชน์ของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม</u>		
เสียเวลา	1	1.2
ได้ประโยชน์	69	83.1
อื่นๆ(ไม่แสดงความคิดเห็น, ไม่ได้เป็นสมาชิก)	13	15.7

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะทางสังคมและการรับรู้ข่าวสาร	จำนวน(คน)	ร้อยละ
<u>แหล่งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน</u>		
วิทยุ	6	7.2
โทรทัศน์	15	18.1
หนังสือพิมพ์	4	4.8
นิตยสาร	1	1.2
แผ่นพับ ประกาศเผยแพร่	7	8.4
เอกสารรณรงค์ประชาสัมพันธ์	4	4.8
ผู้ใหญ่บ้าน	78	94.0
เพื่อนบ้าน	20	24.1
เจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่	10	12.0
สถาบันการศึกษา	4	4.8
องค์กรเอกชน	3	3.6
เสียงตามสายประจำหมู่บ้าน	39	47.0
อื่นๆ(เคยร่วมทำกิจกรรม, วัด)	3	3.6
<u>ความถี่ของการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ</u>		
มากกว่า 3 ครั้ง	20	24.1
3 ครั้ง/เดือน	12	14.5
2 ครั้ง/เดือน	18	21.7
1 ครั้ง/เดือน	29	34.9
ไม่ได้รับเลย	4	4.8
<u>การเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน</u>		
ไม่เคย	15	18.1
เคย (การปลูกต้นไม้, การดูแลรักษาป่า, ป้องกันไฟป่า)	68	81.9
<u>การใช้ประโยชน์จากป่าก่อนมีการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง</u>		
ใช้ไม้ปลูกสร้างบ้านเรือน	4	4.8
ค้าขายไม้	1	1.2
หาอาหาร	15	18.1
เก็บของป่าขาย	54	65.1

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะทางสังคมและการรับรู้ข่าวสาร	จำนวน(คน)	ร้อยละ
<u>การใช้ประโยชน์จากป่าก่อนมีการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง</u>		
สถานที่ท่องเที่ยว	5	6.0
อื่นๆระบุ (ไม่ได้ใช้ประโยชน์)	4	4.8
<u>การใช้ประโยชน์จากป่าหลังมีการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง</u>		
ใช้ไม้ปลูกสร้างบ้านเรือน	2	2.4
หาอาหาร	17	20.5
เก็บของป่าขาย	46	55.4
สถานที่ท่องเที่ยว	4	4.8
อื่นๆระบุ(ไม่ได้ใช้ประโยชน์)	14	16.9

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ส่วนที่ 3 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง

จากผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.84 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากคำถาม 16 ข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับมาก โดยได้รับคะแนนสูงสุดคือข้อ 1 ดันไม้ช่วยทำให้ฝนตกตามฤดูกาล และ รักษาความชื้นของดินและ กักเก็บน้ำ มีค่าระดับคะแนน เฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 0.99 รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ 2 และ 3 ประชาชนในชุมชนควรมีความรู้ในเรื่องการจัดการและ บำรุงรักษาป่า และการปลูกต้นไม้เสริมในป่าเป็นการทำให้พื้นที่ป่าไม้สมบูรณ์มากขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.96 เท่ากัน รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ 4 และ 6 คือ การอนุรักษ์ป่าชุมชน นอกจากการดูแลรักษา และป้องกันแล้วควรมีการปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูป่า และการดูแลป่าชุมชนที่ได้ผลดีคือ การให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.94 เท่ากัน รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ 7 คือ ดิน น้ำ ป่าไม้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ชุมชนใดดูแลรักษาไว้ได้เป็นอย่างดีย่อมส่งผลให้ความเป็นอยู่ในชุมชนดีตามไปด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.93 รองลงมา กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ ที่ 12 คือ ในเขตป่าไม้มีดินอุดม สมบูรณ์จึงเหมาะแก่การเข้าไปทำกิน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.46 (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	$\bar{x}$	s.d.	ระดับ
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
1. ต้นไม้ช่วยทำให้ฝนตกตามฤดูกาล และรักษาความชื้นของดินและกักเก็บน้ำ	82 (98.8)	1 (1.2)	0.99	0.11	มาก
2. ประชาชนในชุมชนควรมีความรู้ในเรื่องการจัดการและบำรุงรักษาป่า	80 (96.4)	3 (3.6)	0.96	0.19	มาก
3. การปลูกต้นไม้เสริมในป่าเป็นการทำให้พื้นที่ป่าไม้สมบูรณ์มากขึ้น	80 (96.4)	3 (3.6)	0.96	0.19	มาก
4. การอนุรักษ์ป่าชุมชน นอกจากการดูแลรักษาและป้องกันแล้วควรมีการปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูป่า	78 (94.0)	5 (6.0)	0.94	0.24	มาก
5. การปลูกพืชป่าที่เป็นประโยชน์ในการนำไม้มาใช้สอยและทำไม้ฟืน	78 (94.0)	5 (6.0)	0.59	0.49	มาก
6. การดูแลป่าชุมชนที่ได้ผลดีคือ การให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าด้วย	78 (94.0)	5 (6.0)	0.94	0.24	มาก
7. ดิน น้ำ ป่าไม้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ชุมชนใดดูแลรักษาไว้ได้เป็นอย่างดีย่อมส่งผลให้ความเป็นอยู่ในชุมชนดีตามไปด้วย	77 (92.8)	6 (7.2)	0.93	0.26	มาก
8. การอนุรักษ์ป่าชุมชนไม่จำเป็นต้องปลูกป่าเพิ่มเติม	69 (83.1)	14 (26.9)	0.90	0.30	มาก
9 ป่าชุมชนสามารถจัดให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้	65 (78.3)	18 (21.7)	0.78	0.41	มาก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	ตอบ	ตอบ	$\bar{x}$	s.d.	ระดับ
	ถูก จำนวน (ร้อยละ)	ผิด จำนวน (ร้อยละ)			
10. การนำไม้ มาใช้สอยเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ภายในครัวเรือนไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพป่า	64 (77.1)	19 (22.9)	0.77	0.42	มาก
11. การอนุรักษ์ป่าต้องไม่เปิดให้คนเข้าไปท่องเที่ยวหรือพักผ่อนหย่อนใจ	63 (75.9)	20 (24.1)	0.87	0.34	มาก
12. ในเขตป่าไม่มีดินอุดมสมบูรณ์จึงเหมาะแก่การเข้าไปทำกิน	45 (54.2)	38 (45.8)	0.46	0.50	น้อย
13. ป่าไม้สามารถเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ	63 (75.9)	20 (24.1)	0.76	0.43	มาก
14. การเผาป่าเป็นการเพิ่มปุ๋ยให้แกดิน ช่วยลดต้นทุน และพืชที่ปลูกมีผลผลิตดี	62 (74.7)	21 (25.3)	0.83	0.38	มาก
15. การรักษาป่าและการอนุรักษ์ป่าชุมชนเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น	49 (59.0)	34 (41.0)	0.77	0.42	มาก
16. การเข้าไปทำกินในพื้นที่ป่าไม้ถือเป็นการบุกรุก	45 (54.2)	38 (45.8)	0.54	0.50	มาก
รวม			0.83	0.33	มาก

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

จากผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังในผลประโยชน์ ที่คาดว่าจะได้รับอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากคำถาม 13 ข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่าง คาดหวังผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ในระดับมาก 12 ข้อ และคาดหวังผลประโยชน์ระดับปานกลาง 1 ข้อ โดยข้อที่มีความคาดหวังจะได้รับผลประโยชน์ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ 1 ทำให้ชุมชนมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.86 รองลงมา คือ ข้อที่ 2 , 3 และ 4 ได้แก่ ทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนน่าอยู่ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สามารถใช้ประโยชน์จาก

ป่าชุมชน เช่น เป็น แหล่งอาหารยาสมุนไพร และไม้ใช้สอย และการร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนมีส่วนลดการทำลายป่าธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.78, 2.77 และ 2.77 ตามลำดับ และข้อที่คาดหวังในผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับน้อย ได้แก่ ข้อที่ 12 มีโอกาสได้รู้จักสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆของรัฐ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.01 รองลงมา คือ ข้อที่ 13 ทำเพราะต้องการให้เป็นที่พักใคร่ชื่นชม ยอมรับนับถือของคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.77 (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	ระดับความคาดหวัง				$\bar{x}$	s.d.	ระดับความคาดหวัง
	มาก จำนวน (ร้อยละ)	ปานกลาง จำนวน (ร้อยละ)	น้อย จำนวน (ร้อยละ)	ไม่คาดหวัง จำนวน (ร้อยละ)			
1.ทำให้ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์	71 (85.5)	12 (14.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	2.86	0.35	มาก
2.ทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนน่าอยู่ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	65 (78.3)	18 (21.7)	0 (0.0)	0 (0.0)	2.78	0.41	มาก
3. การร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนมีส่วนลดการทำลายป่าธรรมชาติ	67 (80.7)	14 (16.9)	1 (1.2)	1 (1.2)	2.77	0.53	มาก
4. สามารถใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เช่น เป็น แหล่งอาหารยาสมุนไพร และไม้ใช้สอย	67 (80.7)	13 (15.7)	3 (3.6)	0 (0.0)	2.77	0.50	มาก
5. ทำให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคีร่วมสร้างประโยชน์เพื่อชุมชน	59 (71.1)	23 (27.7)	1 (1.2)	0 (0.0)	2.70	0.49	มาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ จากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า ชุมชนเขาราวเทียนทอง	ระดับความคาดหวัง				$\bar{x}$	s.d.	ระดับ ความ คาดหวัง
	มาก จำนวน (ร้อยละ)	ปาน กลาง จำนวน (ร้อยละ)	น้อย จำนวน (ร้อยละ)	ไม่ คาดหวัง จำนวน (ร้อยละ)			
6. ช่วยสร้างจิตสำนึกของ เยาวชนให้ช่วยกันอนุรักษ์ป่า	61 (73.5)	19 (22.9)	3 (3.6)	0.9	2.70	0.53	มาก
7. ทำให้คนในชุมชนเกิดการ รวมกลุ่มในการทำ กิจกรรมเพื่อ ชุมชน	52 (62.7)	25 (30.1)	6 (7.2)	0 (0.0)	2.55	0.63	มาก
8. ช่วยเพิ่มความรู้เกี่ยวกับพืช อาหารและสมุนไพร	45 (54.2)	26 (31.3)	11 (13.3)	1 (1.2)	2.39	0.76	มาก
9. ทำให้ชุมชนมีชื่อเสียงเป็นที่ ยอมรับของคนทั่วไป	26 (31.3)	24 (28.9)	21 (25.3)	12 (14.5)	2.22	0.88	มาก
10. มีโอกาสหารายได้เพิ่มเติม จากการเปิดเป็นสถานที่ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	39 (47.0)	27 (32.5)	13 (15.7)	4 (4.8)	2.22	0.90	มาก
11. ทำให้ได้รับความเอาใจใส่ จากหน่วยงานของรัฐมากขึ้น	39 (47.0)	24 (28.9)	16 (19.3)	4 (4.8)	2.18	0.91	มาก
12. มีโอกาสได้รู้จักสนิทสนม กับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงาน ต่างๆของรัฐ	36 (43.4)	18 (21.7)	23 (27.7)	6 (7.2)	2.01	1.01	มาก
13. ทำเพราะต้องการให้เป็นที่ยอมรับ รักใคร่ ชื่นชม ยอมรับนับถือ ของคนในชุมชน	26 (31.3)	24 (28.9)	21 (25.3)	12 (14.5)	1.77	1.05	ปานกลาง
รวม					2.46	0.69	มาก

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ในการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ได้จำแนกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวิเคราะห์ปัญหา ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติตามแผน และด้านการติดตามและประเมินผล ผลการวิเคราะห์ได้พบว่า

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ด้านการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.43 แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากคำถามจำนวน 3 ข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองในระดับปานกลางทั้ง 3 ข้อ ได้แก่ (1) ท่านเข้าร่วมประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในป่าชุมชน (2) ท่านเคยปรึกษาหารือถึงกับเพื่อนบ้านถึงข้อดี ข้อเสียตลอดจนความเป็นไปได้ของการอนุรักษ์ป่าชุมชน และ (3) ท่านได้เสนอปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการป้องกันและการบำรุงรักษาป่าชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72, 2.51 และ 2.06 ตามลำดับ

ส่วนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.13 แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากคำถาม 3 ข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองในระดับปานกลางทั้ง 2 ข้อ คือ ข้อที่ 4 และ 5 ได้แก่ ท่านได้ร่วมคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน และท่านได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหากับการป้องกันและการบำรุงรักษาป่าชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37 และ 2.02 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองน้อย มี 1 ข้อ คือ ข้อที่ 6 ได้แก่ ท่านได้ร่วมตั้ง กฎ ระเบียบ ข้อตกลง เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนและบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.99

สำหรับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองด้านการปฏิบัติงานตามแผนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25 แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากคำถาม 7 ข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองมากที่สุด 3 ข้อ คือ ข้อที่ 7 8 และ 9 ได้แก่ ท่านปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อตกลง เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างเคร่งครัด , ท่านได้อบรมสั่งสอนบุตรหลานให้ช่วยกันอนุรักษ์ป่าชุมชน และท่านให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการป้องกัน ดูแลรักษา ทรัพยากรป่าไม้ มีค่าระดับคะแนนเฉลี่ย

เท่ากับ 4.28, 4.07 และ 4.06 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทองน้อย มี 2 ชั่ว คือ ชั่วที่ 12 และ 13 ได้แก่ ท่านเข้าร่วมทำกิจกรรมการป้องกันไฟป่า โดยการทำแนวกันไฟและท่านเข้าร่วมกิจกรรมการลาดตระเวน ตรวจสอบสภาพพื้นที่ป่าชุมชน มีค่าระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.99 และ 1.34 ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ด้านการมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.74 แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากคำถาม 3 ข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองในระดับปานกลาง 3 ข้อ คือ ข้อที่ 14 15 และ 16 ได้แก่ ท่านติดตามการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนของคนในหมู่บ้าน ท่านช่วยติดตามดูแลรักษาต้นไม้หลังการปลูกเสร็จแล้ว และท่านได้ร่วมพูดคุยกับกรรมการชุมชนหรือกรรมการป่าชุมชนถึงผลการดำเนินงานของการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.69, 2.52 และ 2.17 ตามลำดับ

จากผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีค่าระดับคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 3.25 รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน และการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา มีค่าระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.74 และ 2.43 ตามลำดับ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน มีค่าระดับคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 2.13 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	ระดับการมีส่วนร่วม						$\bar{x}$	s.d.	ระดับการมีส่วนร่วม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่เข้าร่วม			
	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน			
	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)			
ด้านการวิเคราะห์ปัญหา									
1. ท่านเข้าร่วมประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในป่าชุมชน	11 (13.3)	14 (16.9)	26 (31.3)	18 (21.7)	1 (1.2)	13 (15.7)	2.72	1.52	ปานกลาง
2. ท่านเคยปรึกษาหารือถกเถียงกับเพื่อนบ้านถึงข้อดี ข้อเสีย ตลอดจนความเป็นไปได้ของการอนุรักษ์ป่าชุมชน	8 (9.6)	16 (19.3)	20 (24.1)	14 (16.9)	16 (19.3)	9 (10.8)	2.51	1.51	ปานกลาง
3. ท่านได้เสนอปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการป้องกันและการบำรุงรักษาป่าชุมชน	3 (3.6)	12 (14.5)	19 (22.9)	19 (22.9)	13 (15.7)	17 (20.5)	2.06	1.46	ปานกลาง
รวม							2.43	1.27	ปานกลาง
ด้านการวางแผน									
4. ท่านได้ร่วมคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน	17 (20.5)	9 (10.8)	12 (14.5)	12 (14.5)	16 (19.3)	17 (20.5)	2.37	1.83	ปานกลาง

ตารางที่ 5 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	ระดับการมีส่วนร่วม						$\bar{x}$	s.d.	ระดับการมีส่วนร่วม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่เข้าร่วม			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
5. ท่านได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหากับการป้องกันและการบำรุงรักษาป่าชุมชน	5 (6.0)	6 (7.2)	22 (26.5)	17 (20.5)	19 (22.9)	14 (16.9)	2.02	1.42	ปานกลาง
6. ท่านได้ร่วมตั้ง กฎ ระเบียบ ข้อตกลง เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนและบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน	7 (8.4)	9 (10.8)	10 (12.0)	23 (27.7)	18 (21.7)	16 (19.3)	1.99	1.53	น้อย
รวม							2.13	1.41	ปานกลาง
ด้านการปฏิบัติงานตามแผน									
7. ท่านปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อตกลง เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างเคร่งครัด	53 (63.9)	14 (16.9)	8 (9.6)	5 (6.0)	0 (0.0)	3 (3.6)	4.28	1.22	มากที่สุด
8. ท่านได้อบรมสั่งสอนบุตรหลานให้ช่วยกันอนุรักษ์ป่าชุมชน	38 (45.8)	23 (27.7)	16 (19.3)	4 (4.8)	0 (0.0)	2 (2.4)	4.07	1.11	มากที่สุด
9. ท่านให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการป้องกัน ดูแลรักษา ทรัพยากรป่าไม้	38 (45.8)	23 (27.7)	15 (18.1)	5 (6.0)	0 (0.0)	2 (2.4)	4.06	1.13	มากที่สุด

ตารางที่ 5 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	ระดับการมีส่วนร่วม						$\bar{x}$	s.d.	ระดับการมีส่วนร่วม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่เข้าร่วม			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
10. ท่านเข้าร่วมทำกิจกรรมการปลูกป่าเสริม หรือปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่างๆในพื้นที่ป่าชุมชน	36 (43.3)	19 (22.9)	1 (1.2)	1 (1.2)	4 (4.8)	4 (4.8)	3.84	1.38	มาก
11. ท่านเผยแพร่ข่าวสารความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าไม้ และโทษของการตัดไม้ทำลายป่า	9 (10.8)	26 (31.3)	27 (32.5)	15 (18.1)	4 (4.8)	2 (2.4)	3.18	1.15	มาก
12. ท่านเข้าร่วมทำกิจกรรมการป้องกันไฟป่า โดยการทำแนวกันไฟ	13 (15.7)	4 (4.8)	15 (18.1)	14 (16.9)	11 (13.3)	26 (31.3)	1.99	1.79	น้อย
13. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการลาดตระเวน ตรวจสอบสภาพพื้นที่ป่าชุมชน	4 (4.8)	3 (3.6)	12 (14.5)	14 (16.9)	15 (18.1)	35 (42.2)	1.34	1.48	น้อย
รวม							3.25	0.89	มาก
<u>ด้านการติดตามและประเมินผลงาน</u>									
14. ท่านติดตามการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนของคนในหมู่บ้าน	12 (14.5)	13 (15.7)	23 (27.7)	12 (14.5)	18 (21.5)	5 (6.0)	2.69	1.49	ปานกลาง

ตารางที่ 5 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	ระดับการมีส่วนร่วม						$\bar{X}$	s.d.	ระดับการมีส่วนร่วม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่เข้าร่วม			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
15.ท่านช่วยติดตามดูแลรักษาต้นไม้หลังการปลูกเสร็จแล้ว	14 (16.9)	6 (7.2)	24 (28.9)	13 (15.9)	17 (20.5)	9 (10.8)	2.52	1.58	ปานกลาง
16.ท่านได้ร่วมพูดคุยกับกรรมการชุมชนหรือกรรมการป่าชุมชนถึงผลการดำเนินงานของการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างสม่ำเสมอ	4 (4.8)	11 (13.3)	20 (21.1)	19 (22.9)	18 (21.7)	11 (13.3)	2.17	1.40	ปานกลาง
รวม							2.74	0.96	ปานกลาง
รวมทั้งหมด							2.64	1.13	ปานกลาง

การทดสอบสมมติฐาน

ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานเพื่อทดสอบความแตกต่าง ของระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองระหว่างกลุ่มของแต่ละตัวแปรอิสระที่มี จำนวน 8 ตัวแปร ได้แก่ เพศ, อายุ, สถานภาพทางสังคม, การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้อง กับการอนุรักษ์ป่าชุมชน, การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน, การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน, ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน และผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ โดยใช้สถิติ t-test สำหรับตัวแปรที่จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม และ F-test แบบ One-way ANOVA สำหรับตัวแปรที่จำแนกออกเป็นจำนวนมากกว่า 2 กลุ่ม ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองที่มีเพศต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองแตกต่างกัน

จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ชาย และ หญิง พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 และ 2.67 ตามลำดับ แสดงว่าเพศชายมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง มากกว่าเพศหญิง และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยทั้ง 2 กลุ่ม ค่า t ที่คำนวณได้เท่ากับ 0.767 ค่า df เท่ากับ 81 และค่า Sig. เท่ากับ 0.761 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่าประชาชน บ้านเขาราวเทียนทอง ที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบูรณ์ (2542) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่า : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาสามหลั่น จังหวัดสระบุรี พบว่า เพศ ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟป่า นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ เอกฉัตร (2543) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการใช้ประโยชน์ที่ดินของประชาชนบ้านจาน ตำบลห้วยทราย อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี พบว่า เพศไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้ เนื่องจาก สังคมไทยในสมัยนี้ ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือหญิง ต่างก็มีบทบาท หน้าที่ เท่าเทียมกัน ไม่เหมือนสังคมไทยในสมัยก่อนที่จะให้ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการถางป่า การปลูกต้นไม้ การอนุรักษ์ป่าชุมชน เป็นต้น ก็มีผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ เสมอ และกิจกรรมเหล่านั้นก็ไม่ได้ระบุว่ากิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งจะต้องเป็นของเพศชายหรือหญิงเท่านั้น (ดังตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{X}$	s.d.	t	df	Sig.
ชาย	35	2.83	1.009			
หญิง	48	2.67	0.922			
รวม	83	5.50	1.931	0.767	81	0.761

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองที่มีอายุต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองแตกต่างกัน

จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุน้อยกว่า 20 ปี กลุ่มอายุ 20-39 ปี กลุ่มอายุ 40-59 ปี และกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.25, 2.77, 2.85 และ 2.49 ตามลำดับ แสดงว่า กลุ่มที่มีอายุ 40-59 ปี มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองมากกว่ากลุ่มอายุอื่น และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยทั้ง 4 กลุ่ม ค่า F ที่คำนวณได้เท่ากับ 1.353 ค่า df เท่ากับ 82 และค่า Sig. เท่ากับ 0.263 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่าประชาชน บ้านเขาราวเทียนทอง ที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนางเยาว์ (2537) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก จังหวัดนนทบุรี พบว่า อายุ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งน้ำ นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยของ สมบูรณ์ (2542) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟฟ้า :กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาสามหลั่น จังหวัดสระบุรี พบว่า อายุ ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟฟ้า ยังมีงานวิจัยของ นดา (2542) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านครัว กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนในชุมชนบ้านครัวมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยไม่ขึ้นอยู่กับอายุ ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งกลุ่มที่ทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง อาทิ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง กลุ่มเยาวชนต้นตอ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแปรรูปถนอมอาหาร ซึ่งสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อ สมาชิกในครอบครัว ในการจูงใจให้สมาชิกในครอบครัวเกิดจิตสำนึกและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ป่า

ชุมชนเขาราวเทียนทอง ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของประชาชนทุกกลุ่มอายุ ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ไม่แตกต่างกัน และการเข้าร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ที่ไม่ได้มีการ กำหนด ช่วงอายุของผู้เข้าร่วมทำกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน (ดังตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	s.d.	F	df	Sig.
น้อยกว่า 20 ปี	1	1.25	0.000			
20-39 ปี	25	2.77	0.654			
40-59 ปี	42	2.85	0.978			
60 ปีขึ้นไป	15	2.49	1.253			
รวม	83	2.74	0.957	1.353	82	0.263

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองแตกต่างกัน

จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพทางสังคม โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ไม่มีสถานภาพทางสังคม และมีสถานภาพทางสังคม พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 และ 3.18 ตามลำดับ แสดงว่าประชาชนที่มีสถานภาพทางสังคมมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง มากกว่าประชาชนที่ไม่มีสถานภาพทางสังคม และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยทั้ง 2 กลุ่ม ค่า t ที่คำนวณได้เท่ากับ -2.009 ค่า df เท่ากับ 81 และค่า Sig. เท่ากับ 0.020 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่า ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง ที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสิษฐ์ (2528) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกรมการสภาพาล : ศึกษาเฉพาะกรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่าการมีตำแหน่งอื่นๆในชุมชนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ นอกจากนี้ยังมี

งานวิจัยของวัลลภ และคณะ (2534) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ ป่าห้วยแก้วทับเสลา-ห้วยคอกควาย อำเภอลานสกก จังหวัดอุทัยธานี พบว่าตำแหน่งในสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฯ ยังมีงานวิจัยของ สบสุข (2543) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา: เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า สถานภาพทางสังคม มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากค่านิยมในสังคมไทย การที่มีสถานภาพทางสังคม หรือตำแหน่งทางสังคม ถือได้ว่าเป็นที่ได้รับการยอมรับนับถือ ถือว่าเป็นเกียรติยศของครอบครัว ว่าเป็นคนของสังคม และเป็นกลุ่มผู้นำของชุมชน ซึ่งต้องทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชน ร่วมมือร่วมใจ จงกันพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มที่มีสถานภาพทางสังคมในหมู่บ้านเขาราวเทียนทอง คือ กลุ่มคนที่ดำรงตำแหน่งต่างๆในชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน กรรมการป่าชุมชน ครู ที่ปรึกษากรรมการหมู่บ้าน ประธานกลุ่มต่างๆ เป็นต้น โดยมีบทบาทและหน้าที่ ได้รับความรับผิดชอบที่ต้องแสดงหรือกระทำตามสถานภาพที่ตนรับผิดชอบอยู่มากกว่าประชาชนทั่วไป ที่ไม่มีตำแหน่งในชุมชน การเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองทุกๆกิจกรรม ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล จึงมีมากกว่าประชาชนที่ไม่มีสถานภาพทางสังคม (ดังตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคม	n	$\bar{X}$	s.d.	t	df	Sig.
ไม่มี	68	2.64	0.875			
มี	15	3.18	1.202			
รวม	83	2.91	1.0385	-2.009	81	0.020

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง ที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีและไม่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนแตกต่างกัน

จากการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยแบ่งเป็น 2

กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่มีกิจกรรม และ กลุ่มที่มีกิจกรรม พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 และ 2.57 ตามลำดับ แสดงว่าประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่ไม่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง มากกว่าสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรม และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยทั้ง 2 กลุ่ม ค่า t ที่คำนวณได้เท่ากับ -1.666 ค่า df เท่ากับ 81 และค่า Sig. เท่ากับ 0.833 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่กำหนดไว้คือ 0.05 แสดงว่าประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่มี และไม่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองไม่แตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสพสุข (2531) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ พบว่าการเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของเอกฉัตร (2543) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการใช้ประโยชน์ที่ดินของประชาชนบ้านจาน ตำบลห้วยทราย อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี พบว่าการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เนื่องจาก ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนหรือไม่ก็ตาม จะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน อาทิ การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ การบวชป่า การทำแนวกันไฟ ทั้งนี้การกระจายข่าวสารที่เกี่ยวข้องการอนุรักษ์ป่าชุมชนของผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการป่าชุมชน อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนในหมู่บ้านเขาราวเทียนทอง เกิดการรักป่ามากขึ้น รวมถึงการบอกปากต่อปาก และเสียงตามสายด้วย จึงเป็นการผลักดันให้ประชาชนโดยส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่ก็ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองมากขึ้น (ดังตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มี และไม่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

การเป็นสมาชิกกลุ่ม	n	$\bar{X}$	s.d.	t	df	Sig.
กลุ่มที่ไม่มีกิจกรรมฯ	41	2.91	0.929			
กลุ่มที่มีกิจกรรมฯ	42	2.57	0.964			
รวม	83	2.74	0.9465	-1.666	81	0.833

สมมติฐานที่ 5 ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนแตกต่างกัน

จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยแบ่งเป็น 5 กลุ่ม คือได้รับข้อมูลข่าวสารมากกว่า 3 ครั้ง/เดือน, 3 ครั้ง/เดือน, 2 ครั้ง/เดือน, 1 ครั้ง/เดือนและไม่ได้รับเลย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06, 2.95, 2.43, 2.69 และ 2.17 ตามลำดับ แสดงว่ากลุ่มที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมาก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง มากกว่ากลุ่มที่ได้รับข้อมูลข่าวสารน้อย และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยทั้ง 5 กลุ่ม ค่า F ที่คำนวณได้เท่ากับ 1.601 df เท่ากับ 82 และค่า Sig. เท่ากับ 0.182 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่าประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จำเริญ (2540) ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่า การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ สมบูรณ์ (2542) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่า:กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาสามหลั่น จังหวัดสระบุรี พบว่า การรับรู้ข่าวสารไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟป่า ทั้งนี้เนื่องจาก ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง มีความเกี่ยวข้องกับป่าชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาทิเช่น เก็บหาของป่า เป็นแหล่งสมุนไพร เป็นแหล่งไม้ใช้สอย ทำให้ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองมีความผูกพันกับป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง และได้มีการสืบทอดวิธีการในการใช้ประโยชน์ และการดูแลรักษาป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัว ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชุมชน จากอีกรุ่นหนึ่งมาสู่รุ่นหนึ่ง ส่งผลให้ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองแม้จะไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนหรือไม่ก็ตาม ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง (ดังตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ระดับการได้รับข้อมูลข่าวสาร	n	$\bar{X}$	s.d.	F	df	Sig.
มากกว่า 3 ครั้ง	20	3.06	0.867			
3 ครั้ง/เดือน	12	2.95	0.838			
2 ครั้ง/เดือน	18	2.43	0.697			
1 ครั้ง/เดือน	29	2.69	1.073			
ไม่ได้รับเลย	4	2.17	1.520			
รวม	83	2.74	0.957	1.601	82	0.182

สมมติฐานที่ 6 ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง ที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนแตกต่างกัน

จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือไม่เคยได้รับการฝึกอบรม และเคยได้รับการฝึกอบรม พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.91 และ 2.92 ตามลำดับ แสดงว่าประชาชน บ้านเขาราวเทียนทอง ที่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง มากกว่าประชาชนที่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยทั้ง 2 กลุ่ม ค่า t ที่คำนวณได้เท่ากับ -3.797 ค่า df เท่ากับ 81 และค่า Sig. เท่ากับ 0.842 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่าประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทองไม่ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมงคล (2544) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอนาดูน จังหวัดขอนแก่น พบว่า การได้รับการฝึกอบรมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้ แม้ว่าประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองโดยส่วนใหญ่จะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน การจัดการดูแลรักษาป่า ก็ตาม นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าประชาชนส่วนใหญ่จะต้องเข้ามา

มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมาก ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพ ภาระหน้าที่ บางครั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนก็อาจน้อยลง หรือไม่ได้เข้าร่วมเลยเพราะต้องทำมาหากิน หรือต้องรับผิดชอบหน้าที่ของตน จึงทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนไม่แตกต่างจากกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม รวมถึงการกระจายข่าวสารของผู้นำชุมชน หรือกรรมการป่าชุมชน ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าจะไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนก็ตาม (ดังตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

การเข้ารับการฝึกอบรม	n	$\bar{X}$	s.d.	t	df	Sig.
ไม่เคย	15	1.91	.944			
เคย	68	2.92	.865			
รวม	83	2.415	0.9045	-3.797	81	0.842

สมมติฐานที่ 7 ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองที่มีปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองแตกต่างกัน

จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจน้อย และมีความรู้ความเข้าใจมาก พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.50 และ 2.77 ตามลำดับ แสดงว่าประชาชน บ้านเขาราวเทียนทอง ที่มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง มากกว่าประชาชน ที่มีความรู้ความเข้าใจน้อย และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยทั้ง 2 กลุ่ม ค่า t ที่คำนวณได้เท่ากับ -1.880 ค่า df เท่ากับ 81 และค่า Sig. เท่ากับ 0.045 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่าประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมใจ (2531) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษากรณี ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ พบว่า ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน

การอนุรักษ์ป่าไม้ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ ลดาวัลย์ (2536) ศึกษาการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราชพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูล ยังมีงานวิจัยของ สุดใจ (2543) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองขาม ตำบลป่าหวาย อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรีพบว่า ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนที่ต่างกันจะมีความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ ธวัช (2543) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลคลองโคน อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ความรู้ความเข้าใจในเรื่องป่าชายเลน มีผลต่อการตัดสินใจทำให้เกิดความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองยังขาดหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน อีกทั้งผู้ที่ได้รับการฝึกอบรม หรือให้ความรู้เป็นกลุ่มคนกลุ่มเดียวกันเสมอ แม้ว่าแหล่งข้อมูลส่วนใหญ่จะมาจากผู้นำชุมชน แต่ความถี่ของการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนอยู่ในระดับ น้อย และปัจจัยที่สำคัญอีกอย่าง คือ ระดับการศึกษา ซึ่งทำให้ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชนแตกต่างกัน ส่งผลให้มีความรู้ความเข้าใจ น้อยตามไปด้วย การมีส่วนร่วมกิจกรรมก็ บกลุ่มผู้นำชุมชนหรือส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ชุมชนน้อยลงด้วย (ดังตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ระดับความรู้ความเข้าใจ	n	$\bar{X}$	s.d.	t	df	Sig.
น้อย	2	1.50	2.121			
มาก	81	2.77	0.918			
รวม	83	2.14	1.520	-1.880	81	0.045

สมมติฐานที่ 8 ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองที่คาดหวังในผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองแตกต่างกัน

จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับน้อย ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับปานกลาง และผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.00 2.28 และ 2.81 ตามลำดับ แสดงว่ากลุ่มที่มีความคาดหวังในผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับมาก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง มากกว่ากลุ่มที่คาดหวังในผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับปานกลางและน้อย และเมื่อทดสอบความแตกต่างของ ค่าเฉลี่ยทั้ง 3 กลุ่ม ค่า F ที่คำนวณได้ เท่ากับ 2.994 ค่า df เท่ากับ 81 และค่า Sig. เท่ากับ 0.087 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่าประชาชนบ้านเขาราวเทียนทอง ที่คาดหวังในผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เขาราวเทียนทอง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสภาพร (2536) ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์ป่าชายเลน: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอท่าใหม่และกิ่งอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรีพบว่า การใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ทั้งนี้ เนื่องจากชาวบ้านเขาราวเทียนทองไม่ได้ คาดหวังผลประโยชน์ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่จะได้รับแต่อย่างใด เนื่องจากการทำกิจกรรมหรือการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง มีมาตั้งแต่อดีตและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองอยู่แล้ว อาทิ ความคาดหวังต้องการให้ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และการได้ใช้ประโยชน์จากป่า เช่น เป็นแหล่งอาหาร ยาสมุนไพร และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ จึงทำให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองไม่แตกต่างกัน (ดังตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ระดับความคาดหวังการได้ผลประโยชน์	n	$\bar{X}$	s.d.	t	df	Sig.
น้อย	0	0.00	0.00			
ปานกลาง	11	2.28	1.011			
มาก	72	2.81	.936			
รวม	83	2.74	.957	2.994	81	0.087

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

จากผลการวิจัย พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง พอสรุปได้ จากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ปัจจุบันยังมีคนจากหมู่บ้านอื่น ลักลอบเข้ามาเก็บของป่าไปขายในช่วงปิดป่า โดยเฉพาะหน่อไม้ และปัญหาเกี่ยวกับการขัดแย้งขึ้น ระหว่างคนในชุมชน และ เจ้าหน้าที่ของรัฐ กับคนในชุมชน การ บุกรุกพื้นที่ป่า เพื่อทำเป็นพื้นที่ เกษตรกรรมของนายทุนและการขาดงบประมาณ ในการจัดการดูแลรักษาป่า เช่น อุปกรณ์ดับไฟป่า ยานพาหนะในการลาดตระเวน เป็นต้น

ในส่วน of ข้อเสนอแนะ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ประชาชนในหมู่บ้านทุกคนต้องช่วยกันดูแลรักษาป่าผืนนี้ให้คงอยู่ตลอดไปชั่วลูกชั่วหลาน ไม่ตัดไม้ทำลายป่าหรือล่าสัตว์ และให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนอย่างเคร่งครัด ตลอดจนปลูกฝังเยาวชนในหมู่บ้าน ให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าให้ร่วมสืบทอดเจตนารมณ์ของคนรุ่นปัจจุบันและทำการประชาสัมพันธ์ให้คนในหมู่บ้านใกล้เคียงทราบว่าป่าผืนนี้เป็นป่าอนุรักษ์ และทำป้ายขนาดใหญ่ ติดตั้งบริเวณทางเข้าออกป่าทุกด้าน เขียนกฎระเบียบ มาตรการลงโทษหากผู้ใดฝ่าฝืน จะถูกดำเนินคดี และต้องการให้ หน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ให้กับเยาวชนและประชาชนในหมู่บ้าน

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกา รอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติพื้นฐาน ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรอิสระแต่ละตัว ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติ t-test และ F-test

1. ข้อมูลทั่วไปของชาว บ้านเขาราวเทียนทอง กลุ่ม ตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็น เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 57.8 โดยมีอายุเฉลี่ยอยู่ในช่วง 40-59 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.6 และไม่มีสถานภาพทาง สังคม คิดเป็นร้อยละ 81.9 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.6 และสมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 59.0 และการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 62.7 นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 100.0 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-3 คน คิดเป็นร้อยละ 53.0 ส่วนใหญ่อยู่อาศัยในชุมชนระหว่าง 40 – 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.0 และไม่ได้ย้ายมาจากถิ่นอื่น คิดเป็นร้อยละ 63.9 อาชีพหลักส่วนใหญ่ คือ อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก คือ ทำไร่ไถ่และมันสำปะหลัง คิดเป็นร้อยละ 43.4 และส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 48.2 มีรายได้ระหว่าง 5,000 – 10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 41.0 มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท และ 5,000 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 43.4 เท่ากัน มีหนี้สินค้างชำระต่ำ กว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 74.7 และมีที่ดินในการถือครองที่ดินต่ำ กว่า 10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 74.7

2. ข้อมูลทางด้านสังคมและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ เป็นสมาชิกกลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการอนุรักษ์ คิดเป็นร้อยละ 50.6 การเข้าไปเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เข้าไปด้วยความสมัครใจ คิดเป็นร้อยละ 81.9 และมีความรู้ดีกว่าการที่เข้าไปเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ได้รับประโยชน์ คิดเป็นร้อยละ 83.1 ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนจากผู้ใหญ่บ้านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.0 ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน เดือนละ 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 34.9 ส่วนใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนคิดเป็นร้อยละ 81.9 ส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์จากป่าก่อนที่จะ

จัดตั้งเป็นป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ในเรื่องการเก็บของป่าขายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.1 ส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์จากป่าหลังมีการจัดตั้ง ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ในเรื่องการเก็บของป่ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.4

3. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.84 โดยพบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจมาก ที่สุด คือ ดินไม้ช่วยทำให้ฝนตกตามฤดูกาล และรักษาความชื้นของดินและกักเก็บน้ำ ร่องลงมา ประชาชนในชุมชนควรมีความรู้ในเรื่องการจัดการและบำรุงรักษาป่า การปลูกต้นไม้เสริมในป่าเป็นการทำให้พื้นที่ป่าไม้สมบูรณ์มากขึ้น การอนุรักษ์ป่าชุมชน นอกจากการดูแลรักษาและป้องกันแล้วควรมีการปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูป่า การปลูกพืชป่าที่เป็นประโยชน์ในการนำมาใช้สอยและทำไม้ฟืน การดูแลป่าชุมชนที่ได้ผลดีคือ การให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าด้วย ดิน น้ำ ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ชุมชนใดดูแลรักษาไว้ได้เป็นอย่างดีย่อมส่งผลให้ความเป็นอยู่ในชุมชนดีตามไปด้วย และพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ 12 คือ ในเขตป่าไม้มีดินอุดมสมบูรณ์จึงเหมาะแก่การเข้าไปทำกิน

4. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46 โดยพบว่า ประชาชนคาดหวังผลประโยชน์มากที่สุด ในเรื่องทำให้ชุมชนมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ ร่องลงมาประชาชนคาดหวังทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนน่าอยู่ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สามารถใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เช่น เป็น แหล่งอาหารยาสมุนไพร และไม้ใช้สอย และการร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนมีส่วนลดการทำลายป่าธรรมชาติ กลุ่มตัวอย่างคาดหวังในผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับน้อย ได้แก่ ทำเพราะต้องการให้เป็นที่พักใจใคร่ชื่นชม ยอมรับนับถือของคนในชุมชน และ มีโอกาสได้รู้จักสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆของรัฐ

5. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง โดยชุมชนบ้านเขาราวเทียนทอง การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มากที่สุด ร่องลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน และการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

6. การทดสอบสมมติฐาน พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท ได้แก่ สถานภาพทางสังคม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยหลัก ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ อายุ การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรม เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนและผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากป่าชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการทดสอบข้อสมมติฐานปรากฏว่า สถานภาพทางสังคมและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นในการที่จะยกระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนแห่งนี้ให้สูงได้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรเน้นด้านการถ่ายทอดความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ให้กับกลุ่มคนที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์ป่าชุมชนน้อย โดยเฉพาะในเรื่องของ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของป่าชุมชนและกฎหมายป่าไม้ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการปลูกพืชป่าเพื่อลดการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า เช่น ผักหวานป่า สามารถนำมาบริโภคและเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน เป็นต้น
2. ควรสนับสนุนและชักชวนให้กลุ่มคนที่ไม่ใช่ แกนนำชุมชนหรือบุคคลที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ให้เข้ามามีบทบาทใน การทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้มากขึ้น เช่น การปลูกป่าในวันสำคัญต่างๆ การบวชป่า การทำแนวกันไฟและการลาดตระเวน เป็นต้น
3. ส่งเสริม สนับสนุน องค์ความรู้ใหม่ๆ เช่น การแปรรูปผลผลิตที่ได้จากป่า การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น ให้กับกลุ่มผู้นำชุมชน หรือผู้ที่มีตำแหน่งทางสังคม เพื่อจะได้เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมป่าไม้. 2541. **ป่าชุมชน**. ส่วนป่าชุมชน, สำนักงานส่งเสริมการปลูกป่า, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.

_____. 2553. **พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย**. สถิติป่าไม้. แหล่งที่มา:
<http://www.forest.go.th/stat/stat50/TAB1.htm>, 15 กุมภาพันธ์ 2553.

กรรณิกา ชมดี. 2524. **การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โกมล แพรกทอง. 2533. “**แนวความคิดป่าชุมชน**”. ป่าชุมชนในประเทศไทย. ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาป่าชุมชน, กองจัดการที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ, กรมป่าไม้, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ.

_____. 2535. “**แนวความคิดป่าชุมชน**”. ป่าชุมชนในประเทศไทย. ฝ่ายแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศและดาวเทียม, กองจัดการป่าไม้, กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.

_____. ม.ป.ป. **แนวคิดป่าชุมชนในประเทศไทย**. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

เกษม จันทรแก้ว. 2530. **วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม**. อักษรสยามการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

_____. และ สามัคคี บุญยะวัฒน์. 2538. **เอกสารประกอบการสอนวิชาการจัดการทรัพยากรป่าไม้**. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

เครือข่ายป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง. 2552. **พื้นที่ป่าชุมชน**. ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง. แหล่งที่มา:
<http://www.khaorao.org>, 15 มกราคม 2552.

จำเนียร ศิลปอาษา. 2540. การมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและ
รักษาทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2526. การบริหารการพัฒนาชนบท. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2536. “ป่าชุมชนภาคเหนือ”. ใน เสน่ห์ จามริก (บรรณาธิการ). ป่าชุมชน
ในประเทศไทย เล่ม 2. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, กรุงเทพฯ.

ชูเกียรติ ภัยลี. 2536. การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและ
ปราบปรามอาชญากรรมระหว่างเขตพื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานกับเขตพื้นที่ที่ไม่มีการ
ปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. สักดิ์โสภารการพิมพ์,
กรุงเทพฯ.

ทัศนีย์ ไทยาภิรมย์. 2526. “การพัฒนาชุมชน: วิธีการระดมการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน”.
นิตยสารการประชาสงเคราะห์. 26 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2526): 15.

ธวัช สิทธิกิจโยธิน, พ.ต.ต. 2543. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟู
ทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน: ศึกษากรณี ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นดา คำรหัสเลิศ. 2542. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้าน
ศรีวังหว้า กรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

นงเยาว์ หลีพันธุ์. 2537. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก
ในจังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. 2527. “กลวิธีแนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชนบท”. การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. ศักดิ์โสภากการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

นิวัติ เรืองพานิช. 2539. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สำนักพิมพ์รั้วสีเขียว, กรุงเทพฯ.

ปกรณ ปรียากร. 2530. ทฤษฎีแนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา. คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม. 2543. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณีของชุมชน ในเขตเทศบาลนคร จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ประสพสุข คีรินทร์. 2531. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. 2534. “การอนุรักษ์ธรรมชาติ แนวทางและการปฏิบัติการของท้องถิ่น”. ทางใหม่. 5 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2534): 21-23.

พิสิษฐ์ บุญชัย. 2528. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกรรมการสภาตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. 2532. “การมีส่วนร่วมของประชาชน”. เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือด้านป่าไม้, กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.

มานะ บุญยานันต์. 2542. การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนชัยจำปาอำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มงคล จันทร์ส่อง. 2544. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท. สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์ไทย, กรุงเทพฯ.

ลดาวัลย์ พอใจ. 2536. การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูล จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัลลภ เสือดี, จิรศักดิ์ ชูความดี, และ ศากร สุนทรเพชร. 2534. รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยทับเสลา-ห้วยคอกควาย(2) อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี. กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2535. การบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: บทบาทขององค์กรในท้องถิ่น. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.

สถาพร อธิพิงษ์. 2536. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอท่าใหม่ และกิ่งอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุคใจ บุญฤทธิ์. 2543. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองขาม ตำบลป่าหวาย อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สพสุข ลีละบุตร. 2543. การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกรณีศึกษา: เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

สมใจ เข้มเจริญ. 2531. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมศักดิ์ สุขวงศ์. 2532. “วนศาสตร์ชุมชน”. น. 102-115. เอกสารทางวิชาการแนวทางวิชาการเพื่อพัฒนาป่าไม้ของไทยในปัจจุบัน การบรรยายพิเศษทางวิชาการป่าไม้ประจำปี 2532. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

_____. 2537. “โลกสีเขียว: คำตอบอยู่ที่ท้องถิ่น”. โลกสีเขียว. 2-5.

_____. 2538. “ป่าชุมชน: ทางเลือกในการฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ”. ข่าวสารป่ากับชุมชน. 2 (เมษายน 2538): 28-31.

สมบูรณ์ อัมพนนารัตน์. 2542. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่า: กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาสามหลั่น จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เสน่ห์ จามริก, ยศ สันตสมบัติ, บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, เจริญ คัมภีรภาพ และ ไพสิฐพาณิชย์กุล. 2536. ป่าชุมชนในประเทศไทย: แนวทางการพัฒนา. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, กรุงเทพฯ.

อุทิศ ภูอินทร์. 2536. เอกสารประกอบการฝึกอบรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากร. สำหรับเยาวชน ครั้งที่ 6. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.

เอกฉัตร ปิ่นปัก, ร.ต.อ. 2543. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการใช้ประโยชน์ที่ดินของประชาชนบ้านจาน ตำบลห้วยทราย อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อานวย คอวนิช. 2530. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.

_____. 2531. “แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างป่าชุมชนธรรมชาติ ในประเทศไทย”. น. 1-7. เอกสารเสนอต่อที่ประชุมการป่าไม้ประจำปี 2531. กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.

Cohen, J.M. and N.T. Uphoff. 1977. **Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation.** Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University, Ithaca.

Ebel, R.L. and D.A. Frisbee. 1986. **Essentials of educational measurement** (4th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc.

Krejcie, R. V., and D. W Morgan. 1970. Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measurement** 30: 607-608.

Romos L.A.A and L.B. Fletcher. 1982. **Planning for Rural Development with Popular Participation:** Department of Economics, Iowa State University, Iowa.

แบบสอบถาม

วิทยานิพนธ์นิตยภัตปริญาโท สาขาการจัดการทรัพยากรป่าไม้

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท

คำชี้แจง: แบบสอบถามทั้งหมดประกอบด้วย ข้อคำถาม 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของประชากรบ้านเขาราวเทียนทอง

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทางด้านสังคมและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ส่วนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ .....นามสกุล.....

บ้านเลขที่ .....หมู่ที่ 10 ต.เนินขาม กิ่งอ.เนินขาม จ.ชัยนาท

เริ่มสัมภาษณ์เวลา.....

สัมภาษณ์เสร็จเวลา.....

วันที่.....

ลงชื่อ..... (ผู้สัมภาษณ์)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประชากรบ้านเขาราวเทียนทอง

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน ( ) ให้สอดคล้องกับคำถามและตรงตามความเป็นจริง

1. เพศ

( ) 1.ชาย

( ) 2.หญิง

2. อายุ.....ปี (เกิน 6 เดือน ถ้อยเป็น 1 ปี)

3. สถานภาพทางสังคม/ตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม

( ) 1. ไม่มี

( ) 2. มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) 1. ผู้ใหญ่บ้าน

( ) 2. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

( ) 3. กรรมการหมู่บ้าน

( ) 4. กรรมการสภาตำบล

( ) 5. กรรมการ อบต.

( ) 6. กรรมการป่าชุมชน

( ) 7. ประธานกลุ่มต่างๆ

( ) 8. ที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้าน

( ) 9. ครู

( ) 10. อื่นๆ ระบุ.....

4. สถานภาพในครัวเรือน

( ) 1. หัวหน้าครัวเรือน

( ) 2. ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน

5. สถานภาพสมรส

( ) 1. โสด

( ) 2. สมรส

( ) 3. หย่า/แยกกันอยู่

( ) 4. ม่าย

6. ระดับการศึกษา

( ) 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ

( ) 2. ประถมศึกษา

( ) 3. มัธยมศึกษาตอนต้น

( ) 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

( ) 5. อนุปริญญา/ปวส.

( ) 6. ปริญญาตรี

( ) 7. สูงกว่าปริญญาตรี

( ) 8. อื่นๆ ระบุ.....

7. ศาสนา

( ) 1. พุทธ

( ) 2. คริสต์

( ) 3. อิสลาม

( ) 4. อื่นๆ ระบุ.....

8. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในปัจจุบัน (รวมทั้งผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย)

( ) 1. ชาย.....คน

( ) 2. หญิง.....คน

9. ท่านอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเขาราวเทียนทองมานานกี่ปี.....ปี

10. ท่านย้ายมาจากถิ่นอื่นหรือไม่และถ้าย้ายสาเหตุที่ย้ายเข้ามาอยู่บ้านเขาราวเทียนทอง

( ) 1. ไม่ได้ย้ายมาจากถิ่นอื่น

( ) 2. ย้ายมาจากถิ่นอื่น เพราะ

( ) 2.1 ย้ายตามครอบครัว/ย้ายเนื่องจากแต่งงาน

( ) 2.2 ย้ายเนื่องจากหน้าที่การงาน

( ) 2.3 ย้ายมาเพื่อหาพื้นที่ทำกินใหม่

( ) 2.4 อื่นๆ ระบุ.....

11. อาชีพหลักของท่าน (อาชีพที่ใช้เวลาในการทำงานมากที่สุดในรอบปี)

( ) 1. รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

( ) 2. พนักงานบริษัทเอกชน

( ) 3. ค้าขาย (ระบุ) .....

( ) 4. รับจ้างทั่วไป ระบุ.....

( ) 5. เกษตรกรรม

( ) 6. อื่นๆ ระบุ.....

ปลูกสร้างสวนป่าไม้.....ไร่

ทำสวนผลไม้.....ไร่

ปลูกผัก.....ไร่

เลี้ยงสัตว์ ระบุประเภท.....จำนวน.....ตัว

12. อาชีพรองของท่าน (อาชีพที่ใช้เวลาส่วนที่เหลือจากการประกอบอาชีพหลัก)

( ) 1. ค้าขาย ระบุ.....

( ) 2. รับจ้างทั่วไป ระบุ.....

( ) 3. เกษตรกรรม

( ) 4. อื่นๆ ระบุ.....

ปลูกสร้างสวนป่าไม้.....ไร่

ทำสวนผลไม้.....ไร่

ปลูกผัก.....ไร่

เลี้ยงสัตว์ ระบุประเภท.....จำนวน.....ตัว

13. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนในครัวเรือนโดยประมาณ (โดยไม่หักค่าใช้จ่าย).....บาท

14. รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนโดยประมาณเดือนละ .....บาท ส่วนใหญ่หมดไปในด้านใด

( ) 1.ค่าอาหาร	( ) 2.ค่าเล่าเรียนและการศึกษา
( ) 3.ค่ารักษาพยาบาล	( ) 4.พัฒนาธุรกิจ
( ) 5.ค่าซ่อมบำรุงรถยนต์	( ) 6.ค่าซ่อมแซมบ้านหรือสิ่งปลูกสร้าง
( ) 7.ค่าของใช้ต่างๆ ภายในบ้าน	( ) 8.ค่าเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม
( ) 9.ความบันเทิง	( ) 10.ภาษีสังคม
( ) 11.อื่นๆ ระบุ.....	

15. ปัจจุบันท่านหรือครัวเรือนของท่านมีหนี้สินค้างชำระหรือไม่

( ) 1.ไม่มี	( ) 2.มี ประมาณ.....บาท

16. ท่านมีที่ดินในครอบครองหรือไม่

( ) 1.ไม่มี	( ) 2.มี (ระบุจำนวน).....ไร่

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทางด้านสังคมและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านเขาราวเทียนทอง

17. ท่านเป็นสมาชิกของกลุ่มใดบ้าง ในหมู่บ้านเขาราวเทียนทอง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

17.1 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้	17.2 กลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องกับป่าไม้
( ) 1.กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านเขาราวเทียนทอง	( ) 1.กลุ่มกรรมการหมู่บ้าน
( ) 2.กลุ่มกรรมการอบต.	( ) 2.กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน
( ) 3.กลุ่มเกษตรกร	( ) 3.กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
( ) 4.กลุ่มยุวเกษตรกร	( ) 4.กลุ่มออมทรัพย์เกษตรกร
( ) 5.กลุ่มอพปร./รปภ.	( ) 5.กลุ่มหมอยาสมุนไพร
( ) 6.อื่นๆ ระบุ.....	( ) 6.อื่นๆ ระบุ.....

18. ท่านเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในข้อ 17 ได้อย่างไร

( ) 1.สมัครใจ	( ) 2.ถูกขอร้อง
( ) 3.โดยตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม	( ) 4.อื่นๆ ระบุ.....

19. ท่านรู้สึกอย่างไรในการเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านเขาราวเทียนทองที่ได้ระบุไว้ในข้อ 17

( ) 1.เสียเวลา	( ) 2.ได้รับประโยชน์

20. ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนจากที่ใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) 1.วิทยุ	( ) 2.โทรทัศน์
( ) 3.หนังสือพิมพ์	( ) 4.นิตยสาร
( ) 5.แผ่นพับ ประกาศเผยแพร่	( ) 6.เอกสารรณรงค์ประชาสัมพันธ์
( ) 7.กำนัน	( ) 8.ผู้ใหญ่บ้าน
( ) 9.เพื่อนบ้าน	( ) 10.เจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่
( ) 11.สถาบันการศึกษา	( ) 12.องค์กรเอกชน
( ) 13.เสียงตามสายประจำหมู่บ้าน	( ) 14.อื่นๆ ระบุ.....

21. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน เช่น การปลูกป่า การดูแลรักษาป่า การบำรุงรักษาต้นไม้ การถางวัชพืช การป้องกันไฟป่า การดับไฟป่า การทำแนวกันไฟ การปลูกซ่อม การเฝ้าตรวจระวังมิให้ป่าไม้ถูกบุกรุกทำลาย ฯลฯ บ่อยเพียงใด

( ) 1. มากกว่า 3 ครั้ง	( ) 2. 3 ครั้ง/เดือน
( ) 3. 2 ครั้ง/เดือน	( ) 4. 1 ครั้ง/เดือน
( ) 5. ไม่ได้รับเลย	

22. ท่านเคยเข้ารับการอบรมหรือได้รับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้ การดูแลรักษาป่า การฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลาย การบำรุงรักษาป่า การป้องกันไฟป่า หรือได้รับความรู้เกี่ยวกับผลเสียของการตัดไม้ทำลายป่า หรืออื่นๆ บ้างหรือไม่

( ) 1. ไม่เคย	( ) 2. เคย	มี ( ) 1. การปลูกต้นไม้
		( ) 2. การดูแลรักษาป่า
		( ) 3. การฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลาย
		( ) 4. การบำรุงรักษาป่า

- ( ) 5. การป้องกันไฟฟ้า
 ( ) 6. ผลเสียของการตัดไม้ทำลายป่า
 ( ) 7. อื่นๆระบุ.....

23. ท่านใช้ประโยชน์จากป่าเขาราวเทียนทองก่อนมีการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนอย่างไรบ้าง

- ( ) 1. ใช้ไม้ปลูกสร้างบ้านเรือน/สิ่งก่อสร้างอื่น ( ) 2. ค้าขายไม้
 ( ) 3. ลำสัตว์ ( ) 4. หาอาหาร
 ( ) 5. พืชสมุนไพร ( ) 6. เชื้อเพลิง (ไม้ฟืน, ไม้เผาถ่าน)
 ( ) 7. เก็บของป่าขาย ( ) 8. สถานที่ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ
 ( ) 9. อื่นๆ ระบุ.....

24. ท่านใช้ประโยชน์จากป่าเขาราวเทียนทองหลังมีการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนอย่างไรบ้าง

- ( ) 1. ใช้ไม้ปลูกสร้างบ้านเรือน/สิ่งก่อสร้างอื่น ( ) 2. ค้าขายไม้
 ( ) 3. ลำสัตว์ ( ) 4. หาอาหาร
 ( ) 5. พืชสมุนไพร ( ) 6. เชื้อเพลิง (ไม้ฟืน, ไม้เผาถ่าน)
 ( ) 7. เก็บของป่าขาย ( ) 8. สถานที่ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ
 ( ) 9. อื่นๆ ระบุ.....

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	ใช่	ไม่ใช่
1. ต้นไม้ช่วยทำให้ฝนตกตามฤดูกาล และรักษาความชื้นของดินและกักเก็บน้ำ		
2. ประชาชนในชุมชนควรมีความรู้ในเรื่องการจัดการและบำรุงรักษาป่า		
3. การปลูกต้นไม้เสริมในป่าเป็นการทำให้พื้นที่ป่าไม้สมบูรณ์มากขึ้น		
4. การอนุรักษ์ป่าชุมชน นอกจากการดูแลรักษาและป้องกันแล้วควรมีการปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูป่า		
5. การปลูกพืชป่าที่เป็นประโยชน์ในการนำไม้มาใช้สอยและทำไม้ฟืน		
6. การดูแลป่าชุมชนที่ได้ผลดีคือ การให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าด้วย		
7. ดิน น้ำ ป่าไม้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ชุมชนใดดูแลรักษาไว้ได้เป็นอย่างดีย่อมส่งผลให้ความเป็นอยู่ในชุมชนดีตามไปด้วย		
8. การอนุรักษ์ป่าชุมชน ไม่จำเป็นต้องปลูกป่าเพิ่มเติม		
9. ป่าชุมชนสามารถจัดให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้		
10. การนำไม้ มาใช้สอยเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ภายในครัวเรือนไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพป่า		
11. การอนุรักษ์ป่าต้องไม่เปิดให้คนเข้าไปท่องเที่ยวหรือพักผ่อนหย่อนใจ		
12. ในเขตป่าไม้มีดินอุดมสมบูรณ์จึงเหมาะแก่การเข้าไปทำกิน		
13. ป่าไม้สามารถเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ		
14. การเผาป่าเป็นการเพิ่มปุ๋ยให้แก่ดิน ช่วยลดต้นทุน และพืชที่ปลูกมีผลผลิตดี		
15. การรักษาป่าและการอนุรักษ์ป่าชุมชนเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น		
16. การเข้าไปทำกินในพื้นที่ป่าไม้ถือเป็นการบุกรุก		

ส่วนที่ 4 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

มาก	หมายถึง คาดหวังผลประโยชน์ทุกครั้งที่มีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าชุมชน
ปานกลาง	หมายถึง คาดหวังและไม่คาดหวังผลประโยชน์พอๆ กันจากการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าชุมชน
น้อย	หมายถึง ไม่ค่อยคาดหวังผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน
ไม่คาดหวังเลย	หมายถึง ไม่คาดหวังผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ประโยชน์ที่ท่านคาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน	ระดับความคาดหวัง			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวังเลย
1. ทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนน่าอยู่ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ				
2. ทำให้ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์				
3. ทำให้เพราะต้องการให้เป็นที่รักใคร่ ชื่นชม ยอมรับนับถือของคนในชุมชน				
4. ทำให้ชุมชนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป				
5. มีโอกาสหารายได้เพิ่มเติมจากการเปิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ				
6. ทำให้ได้รับความเอาใจใส่จากหน่วยงานของรัฐมากขึ้น				
7. ทำให้คนในชุมชนเกิดการรวมกลุ่มในการทำ กิจกรรมเพื่อชุมชน				
8. มีโอกาสได้รู้จักสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ				
9. ทำให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคีร่วมสร้างประโยชน์เพื่อชุมชน				
10. สามารถใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เช่น เป็น แหล่งอาหารยาสมุนไพร และไม้ใช้สอย				
11. การร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนมีส่วนลดการทำลายป่าธรรมชาติ				
12. ช่วยสร้างจิตสำนึกของเยาวชนให้ช่วยกันอนุรักษ์ป่า				
13. ช่วยเพิ่มความรู้เกี่ยวกับพืชอาหารและสมุนไพร				

ส่วนที่ 5 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

มากที่สุด	หมายถึง	เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากที่สุด
มาก	หมายถึง	เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนมาก
ปานกลาง	หมายถึง	เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนปานกลาง
น้อย	หมายถึง	เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนน้อย
น้อยที่สุด	หมายถึง	เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนน้อยที่สุด
ไม่เข้าร่วม	หมายถึง	ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนเลย

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	ระดับการมีส่วนร่วม					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่เข้าร่วม
การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา						
1. ท่านเข้าร่วมประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในป่าชุมชน						
2. ท่านได้เสนอปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการป้องกันและการบำรุงรักษาป่าชุมชน						
3. ท่านเคยปรึกษาหารือถกเถียงกับเพื่อนบ้านถึงข้อดีข้อเสียตลอดจนความเป็นไปได้ของการอนุรักษ์ป่าชุมชน						
การมีส่วนร่วมในการวางแผน						
4. ท่านได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะการป้องกันและการบำรุงรักษาป่าชุมชน						
5. ท่านได้ร่วมคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน						
6. ท่านได้ร่วมตั้ง กฎ ระเบียบ ข้อตกลง เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนและบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน						
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน						
7. ท่านปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อตกลง เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างเคร่งครัด						
8. ท่านเข้าร่วมทำกิจกรรมการปลูกป่าเสริม หรือปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่างๆในพื้นที่ป่าชุมชน						
9. ท่านเข้าร่วมทำกิจกรรมการป้องกันไฟป่า โดยการทำแนวกันไฟ						
10. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการลาดตระเวน ตรวจสอบสภาพพื้นที่ป่าชุมชน						

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง	ระดับการมีส่วนร่วม					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่เข้าร่วม
11. ท่านให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการป้องกัน ดูแลรักษา ทรัพยากรป่าไม้						
12. ท่านได้อบรมสั่งสอนบุตรหลานให้ช่วยกันอนุรักษ์ป่าชุมชน						
13. ท่านเผยแพร่ข่าวสารความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าไม้และโทษของการตัดไม้ทำลายป่า						
การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน						
17.ท่านได้ร่วมพูดคุยกับกรรมการชุมชนหรือกรรมการป่าชุมชนถึงผลการดำเนินงานของการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างสม่ำเสมอ						
18.ท่านช่วยติดตามดูแลรักษาต้นไม้หลังการปลูกเสร็จแล้ว						
19.ท่านติดตามการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนของคนในหมู่บ้าน						

ส่วนที่ 6 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง

1. ท่านคิดว่าปัญหา และอุปสรรค ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองมีอะไรบ้าง ?

1.1.....

.....

1.2.....

.....

1.3.....

.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองให้คงอยู่ตลอดไปอย่างไรบ้าง ?

2.1.....

.....

2.2.....

.....

2.3.....

.....

การทดสอบความเชื่อมั่น

ค่าอัลฟา ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการอนุรักษ์ป่าชุมชน

Method 1 (space saver) will be used for this analysis _

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of Variables
SCALE	33.1000	20.7828	4.5588	13

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
คำถามข้อที่ 1	30.2000	19.6828	.3719	.7596
คำถามข้อที่ 2	30.1333	20.3264	.2569	.7669
คำถามข้อที่ 3	31.2667	14.9609	.5784	.7292
คำถามข้อที่ 4	31.0333	15.4126	.6384	.7195
คำถามข้อที่ 5	30.9667	19.0678	.1022	.7939
คำถามข้อที่ 6	30.6333	16.9299	.5090	.7386
คำถามข้อที่ 7	30.4667	17.6368	.5359	.7388
คำถามข้อที่ 8	30.7333	15.5816	.6671	.7165
คำถามข้อที่ 9	30.4000	18.4552	.5270	.7449
คำถามข้อที่ 10	30.2667	19.7195	.2077	.7669
คำถามข้อที่ 11	30.2667	19.8575	.1734	.7691
คำถามข้อที่ 12	30.3667	17.9644	.5012	.7430
คำถามข้อที่ 13	30.4667	19.0851	.2141	.7695

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 13

Alpha = .7669

ค่าอัลฟา การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

Method 1 (space saver) will be used for this analysis

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of Variables
SCALE	44.9667	340.1023	18.4419	16

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
คำถามข้อที่ 1	42.5333	294.8782	.6733	.9268
คำถามข้อที่ 2	43.1333	299.2920	.6521	.9273
คำถามข้อที่ 3	42.4333	303.7713	.5503	.9301
คำถามข้อที่ 4	42.8667	296.1885	.7842	.9242
คำถามข้อที่ 5	42.6667	294.9885	.6446	.9278
คำถามข้อที่ 6	42.5333	298.1885	.5882	.9294
คำถามข้อที่ 7	40.6333	308.7920	.5975	.9287
คำถามข้อที่ 8	41.0333	300.3092	.6839	.9266
คำถามข้อที่ 9	42.8333	289.7299	.7045	.9261
คำถามข้อที่ 10	43.5333	298.5333	.6428	.9276
คำถามข้อที่ 11	40.9333	302.8230	.6971	.9264
คำถามข้อที่ 12	40.8333	310.8333	.5728	.9293
คำถามข้อที่ 13	41.6667	298.5747	.8065	.9240
คำถามข้อที่ 14	42.9333	296.3402	.8500	.9230
คำถามข้อที่ 15	42.1000	303.6103	.5851	.9291
คำถามข้อที่ 16	41.8333	307.6609	.5356	.9302

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0   N of Items = 16

Alpha = .9315

หาความเชื่อมั่นโดยวิธีคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder - Richardson Method)

คน/ข้อ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	X	X ²
1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	13	169
2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16	256
3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16	256
4	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	0	12	144
5	1	1	1	1	0	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	0	12	144
6	1	1	1	0	0	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	12	144
7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	14	196
8	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	14	196
9	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16	256
10	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16	256
11	1	1	0	1	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	13	169
12	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	14	196
13	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14	196
14	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16	256
15	1	0	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	13	169
16	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1	1	0	7	49
17	1	1	1	1	0	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	0	13	169
18	1	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	0	13	169
19	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	12	144
20	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	15	225
21	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	14	196
22	1	1	1	1	0	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	13	169
23	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	14	196
24	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	1	1	1	14	196
25	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	15	225
26	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16	256
27	1	0	1	0	1	1	1	1	0	0	0	0	1	1	0	1	9	81
28	1	0	1	0	1	1	1	1	0	0	1	0	1	1	1	1	11	121
29	1	0	1	1	0	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	0	11	121
30	1	0	1	1	0	1	1	1	0	0	0	0	1	1	1	1	10	100
รวม	30	23	29	18	20	27	29	29	20	20	22	19	30	30	29	23	398	5,420
p	1.0000	0.7667	0.9667	0.6000	0.6667	0.9000	0.9667	0.9667	0.6667	0.6667	0.7333	0.6333	1.0000	1.0000	0.9667	0.7667	$\sum pq = 1.9111$	
q	0.0000	0.2333	0.0333	0.4000	0.3333	0.1000	0.0333	0.0333	0.3333	0.3333	0.2667	0.3667	0.0000	0.0000	0.0333	0.2333		
pq	0.0000	0.1789	0.0322	0.2400	0.2222	0.0900	0.0322	0.0322	0.2222	0.2222	0.1956	0.2322	0.0000	0.0000	0.0322	0.1789		

วิธีคำนวณ $\sum pq = 1.9111$, $\sum X = 398$, $\sum X^2 = 5,420$

$$S^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N^2}$$

$$S^2 = \frac{(30 \times 5,420) - (398)^2}{30 \times 30}$$

$$S^2 = 4.6622$$

หาค่าความเชื่อมั่นด้วยสูตร KR-20

$$r_{KR-20} = \left(\frac{K}{K-1} \right) \left(1 - \frac{\sum pq}{S^2} \right)$$

$$r_{KR-20} = \left(\frac{16}{16-1} \right) \left(1 - \frac{1.9111}{4.6622} \right)$$

$$r_{KR-20} = 0.6292$$

ค่าอัลฟา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน เท่ากับ 0.6292

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล	นาย กิตติศักดิ์ แก้ววารี
วัน เดือน ปี ที่เกิด	13 มีนาคม 2526
สถานที่เกิด	อำเภอ สวี จังหวัด ชุมพร
ประวัติการศึกษา	จบปริญญาตรี วท.บ.(วิทยาศาสตร์บัณฑิต) คณะเกษตร ศาสตร์บางพระ สาขาพืชศาสตร์-พืชสวน มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก จันทบุรี เกรตเฉลี่ย 3.48
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	-
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	-
ผลงานดีเด่นและรางวัลทางวิชาการ	-
ทุนการศึกษาที่ได้รับ	-